

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK

f z e t e k

„Emlékek nélkül, népeknek híre csak árnyék...”
(Vörösmarty Mihály)

az Erdélyi Örmény Gyökerek
Kulturális Egyesület
havonta megjelenő kiadványa
XV. évfolyam 170. szám
2011. április

A Fővárosi Örmény Klub minden hónap 3. csütörtökén 17 órakor
– hívtottan és hívtatlanul – mindenkit szeretettel vár
a Budapest V., Semmelweis utca 1–3., I. emeleti Bartók terembe

---

Bevezető énekek

„Örvendj Jeruzsálem, és díszítsd fel nászszobádat
Sión: mert, íme, a te királyod, Krisztus szamárcsi-
kón ülve, szelídséget árasztva érkezik és belép nász-
szobádba. Mi is ujjongjuk: hozsanna, áldott, aki az
Úr nevében jó, akinek nagy az irgalmassága.”*

A húsvéti öröm előízét érezhetjük már virágvasárnap.
Ez az öröm ahhoz az érzéshez hasonlít, mely lakoda-
lom alkalmával tölthet el bennünket. Pál apostol szerint
Krisztus a vőlegény, akinek titokzatos jegyese az egy-
ház. Az egyház jelképei: Jeruzsálem és Sión (a temp-
lomhegy). A pásztorok használta egyszerű háts jósza-
gon, a szamáron érkezik Krisztus, akiből a szelídség
árad. Eszünkbe jut a boldogságokból, hogy a szelídek
– az egyszerűek, a kicsinyek – a föld igazi urai.

Dr. Sasvári László

* Szent Liturgia 110. o.

Lapunk az interneten: a www.magyarormeny.hu honlapon is olvasható.
Elektronikus levélcímünk (e-mail): magyar.ormeny@t-online.hu

Béres L. Attila

Vastaps egy zenés örmény önkormányzatnak és barátaiknak

Március 15-ére, magyarságunkra, erdélyi örménymagyarságunkra, székelységünkre emlékeztünk a Fővárosi Örmény Klub legutóbbi műsorán, amelyet a XVI. ker.-i Örmény Kisebbségi Önkormányzat rendezett. A testület többsége, *Dr. Szuper Géza* elnök (gitár), *Vikol Kálmán* elnökhelyettes (fúvós), és *Baráth Emőke* képviselő (ének) művészek. A képviselők, a kórus és a fellépő művészek – együtt húszan – egy nagyon kellemes estét szereztek, és sok-sok szép zenei élménnyel ajándékoztak meg bennünket. *Dr. Issekutz Sarolta*, a klub háziasszonya köszöntötte a művészeket és a közönséget, majd *Dr. Szuper Géza* ismertette a programot.

Először a klub háziasszonya beszélgetett *Vikol Kálmán*-nal, aki szervezte a klubestet, elhozta lelkes barátait, zenés kollégáit, tanítványait, és elhozta egy általa összegyűjtött kiállítás néhány tárgyát is Székelyföld és Csángóföld népművészeti gyűjteményéből. (A kiállítás teljes terjedelmében a Lemhényi Dezső Általános Iskolában kapott helyet.) A beszélgetés alatt kivetített képeket láthatunk *Vikol Kálmán* családjáról, szülőföldjéről, Kézdivásárhelyről. Az 1848/49-es szabadságharc alatt Háromszék Párizsaként emlegetett városban *Gábor Áron* székely ezermester öntötte 64 ágyúját Túróczi Mózes zsindeyes házának pincéjében. *Dr. Issekutz Sarolta* ezt azzal egészítette ki, hogy *Gábor Áron*t az ágyúöntésre Bo-

dr. Szuper Géza

dor Ferenc székely-örmény tanította meg, aki Selmecebányán tanulta az ágyúöntést, és lettek az erdélyi székely-magyar hősokból nagyszerű magyar hazafiak, akik a szabadságharcért áldozták életüket, vérüket.

Vikol Kálmán elmondta, hogy abban a generációban nőtt fel, akik még nagyon tisztelik az elődöket és a kort

Tigrán zenekar

is. Székely-örmény vér csörgedezik benne, édesanyja székely, kolozsvári nagypapja révén pedig örmény ősökkel is büszkélkedhet. Az egyik képen bemutatta 91 éves nagymamáját is, aki jó egészségnek örvend. Nagypapja a híres Nagy Mózes Gimnázium zenetanára volt, tanítványai bronz reliefet emeltek tiszteletére, róla nevezték el a zenetermet, ahol tanított.

Vikol Kálmán nagypapja nyomdokait követve szintén zenetanár lett, Budapest XVI. kerületének több iskolájában is tanít. Székely viccei, – amelyből ízelítőt kaptunk mi is –, megnevettetnek gyereket, felnőttest egyaránt. A fúvós hangszereken játszó tanár úr szabadidejében a Tigrán együttesben, egy népi zenekarban, egy régi zenét játszó együttesben, valamint egyházi zenét játszó barátaival és a kórusokkal is fellép. Felkészíti a gyerekeket a versenyekre, már két CD megjelenésén is túl vannak. A tanár úr elsősorban klarinéton és a tárogatón játszik, de büszke tanítványaira az iskolai citera zenekarokban is.

A beszélgetés közben felüdülést jelentett egy-egy együtt éneklés. A klub közönsége is dalra fakadt, a *Gábor Áron*

dr. Issekutz Sarolta és Vikol Kálmán

rézagyúja című népdal vezérszólamát adta *Pálmai Zoltán* és *Szabó Levente*, – akik együtt muzsikálnak és a XVI. ker-i Szentmihályi katolikus ifjakat is nevelik –, valamint a Lemhényi Dezső Általános Iskola tanári- és gyermekkórusa.

Ezt követően *Vikol Kálmán* növendéke, *Csiha Koppány* kivételes tehetséggel adott elő egy népdalcsoportot, *Bán Imre* nyugdíjas testnevelő tanár úr pedig versmondóként aratott tapsot. A *Régi magyar táncok* című feldolgozást *Pálmai Zoltán* zongorán, *Szabó Levente* gondokán, *Bellus Kata*, a Kölcsei Általános Iskola növendéke, valamint *Vikol Kálmán* furulyán szólaltatta meg.

Március 15-re emlékeztünk ismét, amikor is a kórus elénekelt az Egressy Béni által megzenésített Talpra magyart, majd egy pár ismert Kossuth-nótát a klubest közönségével együtt. A kórus, a zenés barátok és a Tigrán együttes közösen megszólaltatta a *Toborzódalt* is, a Hány Jánosból.

A Lemhényi Dezső Általános Iskola tanári- és gyermekkórusa

Pálmai Zoltán (zongora), Szabó Levente (gordonka)

Természetesen örmény dalok is elhangzottak a Tigrán zenekar előadásában, akik egyben a XVI. kerületi örmény önkormányzat tagjai.

A műsor végén Kodály Zoltán remekműve, a *Székelyfő* dobogtatta meg a szívünket.

„Ilyen rendezvényünk még nem volt.” – Összegezte

A márciusi klub közönsége

a mintegy kétórás műsort dr. Issekutz Sarolta. – „Boldog lehet, aki meg tud hívni hűsz fellépő embert, és meg tud énekelteni másokat. Köszönjük, hogy szívből játszottak, köszönjük, hogy megiutalmaztak minket a szép énekekkel. A tartalmas műsorhoz gratulálunk!”

Szuper Géza elnök megköszönte a tapsokat az önkormányzati előadók, a tanárok és a művészpallásták nevében és meghívta a vendégeket az előcsarnokba megterített asztalokhoz, ahol falatozás közben kedvükre társaloghattunk.

Állampolgárság a diaszpórának

Örményország 2006-ban vezette be a kettős állampolgárságot – mondta lapunknak Gadzsik Jeganyja, a kormányzat bevándorlási hivatalának főnöke, hozzátéve, hogy az érdeklődés évről-évre fokozódik. A három-négy hónapos eljárás – amelyet internetes oldal is segít – mindössze a jelentkezési lap kitöltésére és az örmény nemzetiség általában egyházi forrásból származó igazolására van szükség.

Az illetékes közölte: a kettős állampolgárságot Örményország területén értelmezik, az érintettek csak otthon szavazhatnak, amennyiben van legalább ideiglenes címük az ország területén. Az állampolgárságot természetesen az úgynevezett „régdi diaszpóra” tagjai igénylik, a Szovjetunió felbomlása után kivándorolt „új diaszpóra” megtartotta azt – tette hozzá.

(Magyar Nemzet, 2011. márc. 14.)

1848-ra emlékeztek Nagybecskereken

A nagybecskereki Tosa Jovanovic Népszínházban tartotta meg közös műsorát a Madách Amatőr Színház és a nagybecskereki Petőfi MME az 1848/49-es forradalom és szabadságharc emlékére. Az emlékműsor a himnusszal kezdődött, majd ünnepi beszédet mondott mgr. Tóth-Glemba Klára, a nagybecskereki Petőfi MME elnöke, aki hangsúlyozta, hogy 1848 márciusa

soha nem látott módon forrasztott össze egy nemzetet, hogy a haza és a haladás eszméjétől vezérelve, egységes akarattal lehessen része egy nagyobb, európai közösségnek.

– Ezekben a napokban azokra a történelmi eseményekre emlékezünk, amelyekben visszavonhatatlanul megfogalmazódott egy nemzet igénye a szabadságra és a függetlenségre.

A történelem folyamán 1848 mindenek előtt a haladó, európai magyarok ünnepévé vált, azoké, akik nem voltak hajlandók magyarságuk és európaiságuk, haza és haladás között választani. A történelmi idők próbáját kiállni képes cselekedet-höz azonban nemcsak a márciusi ifjak személyes elszántságára, hanem a magyar nép együttműködő akaratára, áldozatvállaló készségére is szükség volt. Számunkra ma is ez a legfontosabb tanulság, és kihívás is egyben – mondta beszédében mgs. Tóth-Glemba Klára.

Az est keretében két könyvet is bemutatnak, *Gudenus János József: Örmény eredetű magyar nemzeti családok genealógiája* című

Dr. Issekutz Sarolta bemutatja az erdélyi örménységet és a genealógia-könyvet

kötetét, és a Délvidéki örmény nemesek – Elemér – Écska – Nagybecskerek című könyvet, melyet dr. Issekutz Sarolta, a budapesti Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület elnökhelyettese szerkesztett. A rendhagyó irodalmi esten a könyvekről szövegét még Németh Ferenc, a Fórum Könyvkiadó igazgatója, valamint fellépett Jenovay Lajos, a Madách Amatőr Színház színésze is. A rendezvény keretében egy délvidéki koncertsorozat részeként bemutatkozott a budapesti Ciszterci Szent Imre templom kórusa Csányi Tamás karnagy vezényletével, valamint alkalmi dalokkal lépett a közönség elé a nagybecskereki Emmanuel kamarakórus Konrád Emma karnagy vezényletével.

Könyva-Kovács Otília (Vajdaság Ma, 2011. március 12.)

A budapesti Ciszterci Szent Imre templom kórusa és a nagybecskereki Emmanuel kamarakórus

Március 15-re emlékeztünk

Tisztelt hölgyeim és uraim! Kedves ünneplő közönség!

A dolgok kellemes egybeesésének köszönhetően kapcsolódik a délvidéki örmény nemesekről szóló kötet bemutatója március 15-e megünneplésével, hiszen a kettő szorosan összefügg, s a könyvben feltárt anyag az újdonság erejével hat; mondhatnám, új fejezetet nyit a bánási helytörténeti vizsgálatokban. Még-hozzá azért, mert az Erdélyből, a 18. században vidékünkre kirajzott kereskedő és iparoscsaládokra, utóbb nemes nagybirtokokra irányítja figyelmünket, akik rátermettségüknek, leleményességüknek végtére tehetségüknek köszönhetően a déli végek közéletének megbecsült tagjai lettek.

Dr. Issekutz Sarolta, aki az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület elnökeként már évek óta, önzetlenül a magyarörmény hagyományok és kultúra felkutatásán, megőrzésén és a tárgyi hagyaték megmentésén fáradozik, ezúttal egy több szerzős tanulmánykötetet szerkesztett, amely Elemér, Écska és Nagybecskerek jelesebb örmény családjait térképezi fel, ragadja el a feledéstől.

Mint kötetének szerkesztői bevezetőjében írja, a délvidéki örmény családok behatódó megismerésének szükségességét egy 2007 októberében Eleméren tett látogatása nyomtatékosította, amikor is egy idős szerb asszonytól ajándékba kapta Bo-

Dr. Németh Ferenc történész

ris Pavlov Eleméri nemes-ség című, szerb nyelvű munkáját. Ez a szerencsés véletlen, meg a Kiss és Dániel család még élő tagjaival való érdekes találkozás irányította azután figyelmét az itt meglepedett örmény családok, a Kissek, az Issekutzok, a Lázárok, a Dánielek, a Bogdanovitsok, a Bogdánffyok, a Karátsonyiak, a Papok, a Verzárok meg a Gyertyánffyok múltjának feltárására. Dr. Issekutz Sa-

roltát egyébként családi szálak kötik térségünkhöz, hiszen Kiss Ernő az eleméri nagybirtokos, utóbb aradi vértanú volt a felmenője, szerteágazó családfája révén pedig a Kiss, az Issekutz és a Dániel családok tagjaival áll rokonságban. Tehát a délvidéki örmény nemeseink kutatása számára ismeretlen családtörténeti adatok feltárásával is kecsgetett, s nyilván ez is ösztönzőleg hatott munkájára, amelynek célja, saját bevallása szerint az volt, hogy megismertesse az Erdélyből kirajzott örmények múltját, hogy példaképet állítson az ifjúság elé, s hogy bizonyítsa: „Tisztes-séges és magas színvonalú munkával lehet boldogulni, hogy a vagyonhoz párosulnia kell a haza- és a közösség iránti felelősségnek, az embertársak megbecsülésének és segítésének, a kultúra-, sport-, és környezet ápolásának, megmentésének.”

Tájtörténetünk e fontos és érdekes kötete mindenekelőtt azt dokumentálja, hogy „az erdélyi örmény közösségek kereskedő és iparos családjaiból már a 18. század utolsó évtizedeiben többen

kirajzottak a Délvidékre és hatalmas birtokok megszerzésével mintaszerűen működő gazdaságokat és nagy vagyonokat hoztak létre, ezzel együtt társadalmi és politikai elismertséget és megbecsülést szerezve családjaiknak, az erdélyi örménységnek.” Ezek voltak az écskai Lázárok, a beodrai Karátsonyiak, az eleméri, ittebei és begaszentgyörgyi Kissek, a gyéri és nagybecskereki Gyertyánffyok stb. Valamennyi gazdag, regénybe illő családtörténet, sőt, ha úgy tetszik sikertörténet is. Hiszen, mint Issekutz Sarolta hangsúlyozza, „az évszázadok alatt kifejlesztették magukban a túlélés technikáját, az alkalmazkodás – nem megalkuvás – képességét.” Lehet, hogy éppen ezért nem szakadt meg, e családok esetében a mintegy 250 éves folytonosság, leszármazottaik itt élnek közöttünk, jóllehet nem is igen tudunk róluk.

A kötet, amelyben írásaikkal tanulmányírók, történészek, fordítók, levéltárosok, genealógusok közreműködtek, név szerint Boris Pavlov, Hegedűs János, Bona Gábor, Gazdag Ervin, Marcsók Vilma, Podhorányi Zsolt és jómagam is, részletesen ismerteti az eleméri és ittebei Kiss, az erzsébetvárosi Issekutz, az écskai Lázár és a nagybecskereki szamosújvárnémeti Dániel család történetét, de ennél többet is ad: pótolja térségünk múltjának hiányzó művelődéstörténeti, közösségtörténeti fejezeit is. A rácsodálkozás örömeivel vehetjük kézbe ezt a munkát, talán kissé megdöbbenben is, hogy ezidáig a mai örményeinkről mily keveset tudtunk. Pedig ők itt vannak ma is, mint ahogyan itt voltak 1848 márciusában is. Hisz ne feledjük, hogy amikor 1848. március 15-ének híre néhány nappal később, március 18-án Nagybecskerekre érkezett, a reggeli órák-

ban, a városháza zsúfolásig megtelt nagytermében az örmény megyei főorvos, dr. Verzár Manó volt az, aki székre állva, síri csendben, szentori hangon mondott beszédet Nagybecskerek polgárainak, kezében lobogtatva a szabad sajtó Pest-Budáról érkezett első nyomtatványait. Korabeli szemtanúk visszaemlékezése szerint „lelkessedéssel, hévvel szólott, szava gyűjtött, örömteljes arcáról leolvasható volt a boldogság érzete. Dicsőítette március 15-ik napját, mint azon nagy napot, melyen a nemzet felébredt, mely meghozta a megóhajtott szabadságot, testvériséget, egyenlőséget.”

Azt sem feledhetjük el, hogy térségünkből több örmény honvéd és két örmény vértanú származott: Kiss Ernő és Lázár Vilmos. Az elsőbbinek 1906 és 1918 között szobra is állt itt, a színház előtti téren, a másik pedig néhány évvel ezelőtt kapott emléktáblát a római katolikus templom belterében.

S végezetül ne feledjük azt sem, hogy e mai megemlékezésünk is egykori örmény telken zajlik, mi több egy örménymagyar nemesi család, a Gyertyánffyok 1839-től létező (azóta többször átalakított) magánszínházában, amely csak a szabadságharc kitörése előtt került át a város tulajdonába.

Mindaz, amit e könyvben Issekutz Sarolta szorgalmasan egybegyűjtött, egyrészt dokumentál, újabb kutatásokra ösztönöz, másrészt, figyelemfelkeltően kellemes olvasmányt is nyújt az itteni magyarörményekről, akikről eddig, úgy tűnik méltatlanul megfeledkeztünk.

Fogadják és olvassák szeretettel!

Dr. Németh Ferenc

(Elhangzott Nagybecskereken a Madách Színházban, 2011. március 12-én)

Magukénak érezték a magyarok ügyét

Örmény testvéreink a szabadságharcban

Március 15-én a hála és a szeretet lelkületével, méltósággal ünnepli a hazáját szerető magyarság szerte Európában és a nagyvilágban szabadságharcunk nyitányát, idézi fel a forradalom napjait; a nemzet függetlenségéért vívott küzdelmeket és a tengernyi áldozatot. Az emlékezés során gondolnunk kell a magyar katolikus egyházra, annak főpapjaira, szerzetesekre, papjaira és híveire is, akik ugyancsak bőven kivették részüket a forradalom harcaiban, és sokat szenvedtek a legszembetűnőbb eszméink bukása után a zsarnokság elnyomása alatt.

A hazánk területén élő, maroknyi örmény katolikusság története során mindig szívvel-lélekkel kötődött az új hazához, a nemzetiségeket egyesítő Szent Koronához, és komoly áldozatokat vállalva támogatta a magyar ügyeket, így történt ez 1848-49-ben is. Közel hetven örmény-magyar tiszt vett részt a szabadságharcban, és legalább ezerre tehető azoknak a katolikus örményeknek a száma, akik a magukénak érezték a forradalmat, és harcoltak a magyar nemzeti függetlenségért.

A szabadságharc hős tábornoka volt az örmény származású Czetz János, aki a véres megtorlás elől külföldre távozott. Hosszú és küzdelmes vándorlás után Argentínában telepedett le, ahol a szakmai tudásának és tisztességes emberi helytállásának jutalmaként az argentinok befogadták. Körükben otthonra talált, tisztelet és szeretet vette körül, de magyarságát sohasem feledte. Nemzetünkhöz haláláig hű maradt. Magyarságának is dicsőséget szerzett azáltal, hogy ő szervezte meg a katonai akadémiát. Új hazájában halt meg, ott is temették el, katonai tiszteletadással.

A tizenhárom aradi vértanú tábornok közül kettő is örmény származású volt.

Eleméri Kiss Ernő gazdag nemesi családban született, 1799. július 13-án, Te-

mesváron. Ősei 1760-ban kaptak nemesiséget Mária Teréziától. Tehetségük, szorgalmuk, valamint jól sikerült házasságok révén komoly tekintélyre és vagyonra tettek szert, az ország jómódú nemesei között tartották számon őket.

Kiss Ernő gyermekkorától a katonai pályára készült. 1848-ban a Hannover huszárezred ezredesként joggal várta az újabb előléptetést. Életében gyökeres fordulatot jelentett azonban a magyar szabadságharc. 1848 nyarán az uralkodó ezredétől elbúcsúzott, és följánlotta szolgálatát a magyar kormánynak.

1848. október 12-én bátor magatartásáért és a csatatereken elért sikereiért tábornokká léptették elő, és kinevezték a bányászati sereg főparancsnokának. December 22-én a magyar hadsereg altábornagya és országos főparancsnok lett. Ebben a minőségében harcolt a szabadságharc levezetéséig.

Letartóztatásukat követően a tizenhárom tábornok könnyűszerrel megszökhettek volna az orosz csapatok fogságából, de ők bátran vállalták tettükért az igazságos büntetést. A halálos ítéletet viszont döbbenettel fogadták. A gondviselő Isten irgalmát kérve, hithű katolikus embereként készültek föl a halálra. Az ítélet végrehajtása előtt elvégezték a szentgyónást

és megáldoztak, halhatatlan lelküket Istennek ajánlották. Bátor keresztényként, a vértanúk hősiességével fogadták a halál angyalát.

Kiss Ernő vértanú altábornagy halála előtt őszinte, szívhez szóló levelet írt gyermekeinek, melyet az élettől búcsúzó édesapa végrendeleteként is olvashattak: „Isten áldjon meg benneteket, imádkozzatok ártatlan lelkemért, ez az utolsó kívánsága szerencsétlen apátoknak.”

Az altábornagyot golyó általi halálra ítélték, de a kivégzést követően csak később állt be a halál. Szemtanúk leírása szerint „a lövés után Kiss Ernő hátrabukva feküdt a sánc árkában a nap lementéig. A lövések közlőrl érték, bőrébe fúródott a lőpor, s a füst befeketítette arcát.”

Az arca fekete lett, de tiszta lelke örök-re ragyog Isten országában.

A hazai örménység hő fia volt szkárosi Lázár Vilmos ezredes, dandártábornok.

1815-ben született Nagybecskereken. Hivatásául a katonai pályát választotta. 1848-ban főhadnagyi rangot viselt az osztrák hadseregben, amikor a magyar haza katonája lett. Reviczky Mária bárónőt, özvegy Halasy Józsefnét vette feleségül, akivel mindvégig hűséggel szerettek egymást, és a legnagyobb szeretettel nevelte annak első házasságából született három leányát. A boldog, kiegyensúlyozott családi háttér segítette katonai hivatásában. 1848-ban századossá, 1849 tavaszán ezredessé nevezték ki, és dandártábornokként szolgált a magyar hazát, harcolt a szabadságharc győzelméért.

Kivégzése előtt Vinkler Brúnó minorita szerzetes készítette föl a keresztény emberhez méltó halálra. A siralomházban levelet írt szeretett feleségének és a leányoknak. „Az Isten, aki még sohasem hagyott el, most sem fog elhagyni. Isten Ve-

led. Tied örökké, még a síron túl is a Te hű Vilmosod. Utóirat: a papnak adtam egy aranyat misére! Isten Veled.”

Lázár Vilmos is az örök életbe vetett hittel, jó keresztényhez méltó módon várta az Istennel való találkozást, és élete jutalmául a mennyei boldogságot. Vallásos emberként erősen hitt Jézus Krisztus áldozatában, a szentmise üdvözítő kegyelmében.

A magyar szabadságharc bátor tisztjei és egyszerű katonái, a magyar hazával sorsközösséget vállaló, nálunk otthonra találó, magyarokká és katolikussá váló örmények mint vértanúk, hősi halottak és elítéltek a magyar nemzet hősei lettek.

Az 1848-as szabadságharc áldott emléke kell, hogy ráirányítsa figyelmünket a világban szétszórta élő, sokat szenvedő, de tehetséges és jó keresztény testvéreinkre, az örményekre, akik között számos kiválóságot tisztelhetünk. Csak néhány a sok közül: Hollósy Simon festő, Bányai Elemér, Mály Gerő, Agárdi Gábor színeszek, Moldován Stefánia operaénekes, vagy az egyházi hivatásától megváló, de a magyar irodalmat szolgáló Csiky Gergely.

Hálával kell gondolnunk a hazai örménység kiváló papjára, a budapesti örmény lelkészség alapítójára, Kádár Dániel Antal apátra, akinek munkáját, szellemi, lelki és kulturális örökségét fémjelzi a szép kápolna, a felbecsülhetetlen értékű múzeum és a korszerű paplakás.

Szeretettel emlékezzünk a hazánkban élő örmény testvéreinkre. Közös sorsunk, hitünk, katolikus mivoltunk segítsen bennünket, hogy egymás értékeit megismerjük és becsüljük, hogy ezáltal képesek legyünk Isten országát építeni magyar földön.

*Marics József
(Keresztény Élet, 2011. március 13.)*

A hazai örménység

Világosító Szent Gergely térítette keresztény hitre az örményeket, akik a 451-es Khalkédoni Zsinat után szakadtak el Bizánciótól és az egyetemes Egyháztól. Évszázadok alatt igen sokat kellett harcolniuk és szenvedniük, hogy megőrizhessék hitüket, nemzeti önazonosságukat. Az iszlám erőszakos térhódítása után, a VII. századtól kezdve az ellenséges hadak sokszor ritkították soraikat, kirabolták, elnyomták őket. Sokan közülük hazájukat elhagyva, a vándor népek sorsát követve kerestek befogadó nemzeteket és országokat.

Géza fejedelem uralkodása alatt érkeztek hazánkba először örmények. Szorgalmas, becsületos és vallásos nép volt. Hűségüket és tehetségüket Árpád-házi királyaink nagyra értékelték. Már a tatárjárás előtt létezett egy örmény negyed Esztergomban, az ország központjában.

A XV. században az örmények otthonra találtak, és buzgón gyakorolták hitüket, vallásukat Brassóban, Nagyszebenben, Kiszomborban, Karcsán, Gerényben, Feldebrőn és Tarnaszentmárián. Talmácson pedig szép és nevezetes kolostoruk is volt, melynek előjárója, Márton püspök innen látogatta, kormányozta és próbálta egységbe vonni, megtartani a magyarországi örményeket.

1649 körül újabb menekültek telepedtek le Erdélyben: Így jöttek létre a csíkszépvízi, gyergyószentmiklósi, szenterzsébetvárosi, szamosújvári és máramarosszigeti örmény közösségek. A magyarországi örmények lelki vezetője, Verzár Oxendius atya megnyerte az unió gondolatának Zilifdárián Minász örmény püspököt, aki hozzájárult, hogy Verzár 1690-ben Lembergben örmény katolikus

püspökké szenteljék, és ezáltal az erdélyi örmények apostoli kormányzója lehessen.

Tekintettel arra, hogy az apostoli örményeknek már volt saját püspökségük Moldvában, így mindent elkövettek, hogy Magyarországon is legyen. Verzár püspök Besztercén lakott, de a Torda megyei Görgényszentimrén akarta kiépíteni az egyházmegye központját. A tatárok 1696-os betörésekor a főpapot magukkal hurcolták Isztambulba. Halála előtt kijelölte utódjául Stefanovics Istvánt, akit azonban a király nem fogadott el. Helyette az uralkodó Theodorovics Mihályt nevezte ki örmény püspöknek; őt viszont XIII. Ince pápa utasította el. A magyarországi örmények így saját főpásztor nélkül maradtak. Ince pápa ekkor az erdélyi püspökség joghatósága alá rendelte őket, ezzel az örmények magyarországi püspöksége végleg meghiúsult.

Mindezek ellenére a hazai örmény testvéreink buzgó magyarok és katolikusok lettek. Bátran harcoltak a tatárok és a törökök ellen egyaránt. 1686-ban Buda felszabadításában részt vettek az újabb menekültek is, akik (mintegy háromezer család – Minasz püspökkel és Tanel világi vezetővel az élen) 1672-ben a tatárok Moldvába történő betörése előtt költöztek Besztercére és környékére.

A szorgalmas, sok mindenhez értő, békes természetű, a befogadó magyarokat szerető örmények pénzükkkel és hűségükkel szerezték jogaikat. Történelmünk során ötven örmény család kapott magyar nemesi rangot és méltóságot.

M. J.

(Keresztény Élet, 2011. március 13.)

Kokárdás plakátok a nemzeti ünnepen

Vasárnap délelőtt Szamosújváron az örmény katolikus temetőben az 1848–1849-es forradalom és szabadságharc évfordulóján szervezett emlékünnepek nyitóprogramjaként, a szamosújvári RMDSZ szervezésében, megkoszorúzták az örmény városban elhalt hősokeket, akik részt vettek az eseményekben. Az RMDSZ-nek a Téka Alapítvány, a Szamosújvári 51. számú Czetz János cserkészcsapat és az egyházak voltak partnerei a rendezvény lebonyolításában.

A cserkészek valamennyi hős sírjánál koszorút helyeztek el, verseket szavaltak, és korabeli énekeket énekeltek. Jelen volt a helyi RMDSZ vezetősége, Török Bálint alpolgármester és RMDSZ elnök, Balázs-Bécsi Attila megyei tanácsos és Kolozs megyei RMDSZ-alelnök.

A megemlékezés Rózsa Sándor sírjánál kezdődött, ahonnan az egybegyűltek átvonultak Ornstein Alis Pappelheim József őrnagy, Giovanni Battista Montessori kapitány, Adler Severin honvéd százados és Hermann János sírjaihoz. A megemlékezés után a cserkészcsapat által felállított emlékhelynél megkoszorúzták a csapat névadójának emléklapoktját.

Török Bálint alpolgármester elmondta: a jelenlévő fiatalok korban nem állnak távol a márciusi ifjaktól, akik képesek voltak ne-

met mondani a zsarnokságnak. Végezetül kifejezte örömét, hogy olyan időköt élünk, amikor kokárdás plakátokkal hirdethetjük a nemzeti ünnepet.

A koszorúzást a magyarországi Karancs Kincse közhasznú egyesület (Karancslapujtó, Nógrád megye, Salgótarján kistérség) elnöke, Deák Béla és két unokája zárták, akik klarinéton eljátszották a magyar Himnusz, majd a Szózatot és Kossuth-dalokat.

A március idusát felidézö megemlékezés kedden folytatódott, 16.45-kor játszóházat szerveztek a helyi művelődési házban, 17 órától ünnepi istentiszteletet tartottak a szamosújvári református templomban, 18 órától pedig ünnepi gálaműsorral zárult a rendezvény.

Riti József Attila

(Szabadság, 2011. március 14.)

Koszorúzás

A Budapest Főváros II. ker.-i Örmény Kisebbségi Önkormányzat képviselő testülete, dr. Issekutz Sarolta, Bacsó Zoltán, Flórián Antal és Zakariás Antal Dirán tiszteletadása az 1848–49-es forradalom és szabadságharc Gábor Áron emlékműve előtt

Az aradi vértanúk ereklyéiből nyílik kiállítás Arad és Pécs együttműködésében

Az aradi vértanúk ereklyéit bemutató kiállítás nyílik Pécsen, a városi oktatási és kulturális bizottságok Aradon tartanak együttes ülést a két testvérváros idei együttműködésének keretében.

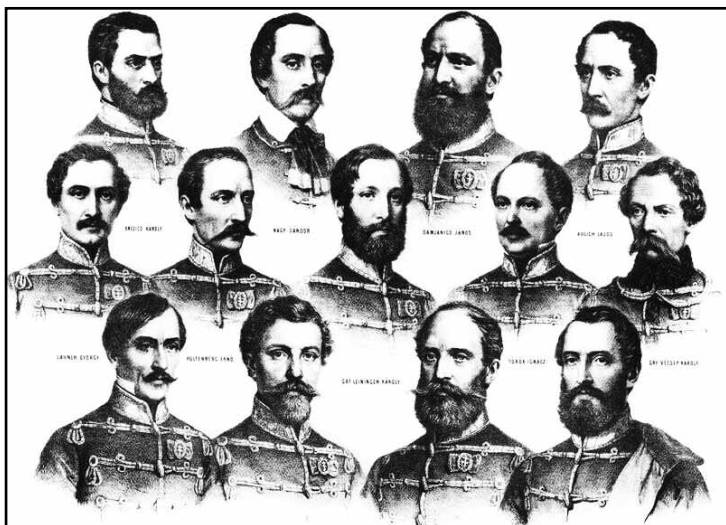
A **Gheorghe Falca** aradi és **Páva Zsolt** pécsi polgármester által pénteken a baranyai megyeszékhelyen aláírt dokumentum szerint a két város oktatási és kulturális bizottságai májusban üléseznek, a vértanúk Aradon őrzött ereklyéit október 6-tól ismerheti meg a pécsi közönség.

Az együttműködésnek köszönhetően több mint húsz közös programra, illetve vendégszereplésre, önkormányzati és oktatási tapasztalatcserére kerül sor. Ezeket Pécs részről a Pécsi Kulturális Központ, a Szivárvány Gyermekeház, a Pécsi Nemzeti Színház, a Horvát Színház, a Bóbita Bábszínház, a Pécsi Galé-

ria, iskolák és diákszínjátszókörök vesznek részt.

A tervek szerint Arad és Pécs képviselteti magát egymás kiemelt rendezvényein, kulturális intézményeik művészeti fesztiválokat, táborokat, rajzpályázatot szerveznek gyerekeknek, vasútmodell-parádét rendeznek, színházi, bábszínházi, diákszínjátszó előadásokat tartanak.

Lesznek kölcsönös képzőművészeti kiállítások, zenekari fellépések, iskolai együttműködések, továbbá tapasztalatcserék az intézményfinanszírozás, menedzselés, közös pályázati források felkutatása témakörökben. A felek fontosnak tartják, hogy szakembereik megbeszélést folytassanak az örökségvédelemről, az örökségvédelemre nevelésről is. (MTI, 2011. január 29.)

Kácser Anikó

Gyergyószárhegytől Velencéig Székelyek Itáliában, olaszok Székelyföldön

Olaszországot és Székelyföldet összekapcsolja a véletlen. Latinul a székely és a szicíliai embert ugyanúgy nevezik: *siculus*. Erről a nyelvi egybeesésről egy Málta és Nápoly között közlekedő kompon tizen-nyolc évvel ezelőtt hallott **Zágoni Zsolt**, aki idén védi meg az ELTE olasz szakán szakdolgozatát, amely a *Székelyek Itáliában, olaszok Székelyföldön* címet viseli. Az 1973-ban Sepsiszentgyörgyön született Zágoni Zsolt munkájából kiderül, sokkal több köti össze Olaszországot és Székelyföldet, mint a véletlen.

Az olasz nemzeti egységért küzdő **Garibaldi** hadseregében kétezernél több magyar, köztük székely katona harcolt többek mellett **Gál Sándor** vezetés alatt, akit a „székelyek Kossuthjának” neveznek. Az 1848–49-es szabadságharc leverése után különös szívóssággal üldözték a székelyföldi események vezetőit és résztvevőit, mert Bécs őket okolta, hogy 1848-ban a császári erők nem tudtak Erdély felől támadni. Akikre a legnagyobb veszély leselkedett, nagyrészt sikerült kimenekülniük az országból. Sokan csatlakoztak Garibaldihoz, olasz földön harcolva tovább a megálmodott szabadságért. **Barátosi Mircse János** (1834–1883) tizenöt évesen vett részt a magyar szabadságharcban. Világos után egy színésztársulattal hagyta el az országot, és néhány év múlva már Palermo bevételének és a voltornói

Az „újonnan” emelt **Petőfi-szobor** Segesvárnál (Forrás: Bosin család)

csata egyik hőse. A béke éveiben Velence, Milánó és Siena levéltáraiban fellelhető magyar anyag feltárásán munkálkodott. Ő dolgozta fel **Kapisztrán Szent János** levelezését, amelyet az abruzzói kolostor előljáróival, illetve Mátyás királlyal folytatott. Kutatásait *Történelmi adatok Capistranoi Szent János életéhez* (Esztergom, 1869) címmel adták ki.

Az olasz kolónia vezetője, a Bosin családfő (Forrás: Bosin család)

Csaknem ugyanebben az időben, a XIX. század végén egy észak-olaszországi falu, Predazzo lakosságának nagy része elindult Székelyföldre. Több hullámban érkeztek az Osztrák-Magyar Monarchia e távoli részébe, hogy állami megbízás alapján vasutat építsenek. Nehéz körülmények között, hajón, vasút-

tal és gyalog tették meg az utat falujukból Székelyföldre huszonnégy nap alatt. És bár hivatalos munkavállalásról volt szó, nem látták őket szívesen új otthonukban. A betelepülők vezetője a Bosin család volt, több vállalkozás mellett egy kőbánya tulajdonosa. A vasútépítésre szóló megbízás két évre szólt, de más felkéréseket is kaptak. Például kilencven százalékban ők szállították a Margit híd építéséhez a bazaltot, és ők emelték Segesvárnál *Petőfi Sándor* szobrát. Sok Predazzóból érkező család telepedett le végleg a Kárpáton túl, székely vagy román területen. Leszármazottaik, többek között a Gabrielli, a Kraighero, a Dzsákommeló vagy a Bosin család ma is ott él, és bár a nyelvet nem beszélik, olaszoknak vallják magukat. 1990

A ferences kolostor, amely egykor a rovásírás- emléket őrizte (Fotó: Kácsér)

után többen felvették a kapcsolatot az olaszországi távoli rokonokkal, évente nagy családi találkozót is szerveznek, és tanulják a nyelvet.

Székelyföld nem csak a vasútvonalat és néhány emlékművet köszönhet az olaszoknak. Egy itáliai hadmérnök, *Luigi Ferdinando Marsigli* (1658–1730) másolta és mentette meg az utókornak a harmadik legrégebbi rovásírás- emléket. A tudós grófort a kaland és a törökök elleni háború vonzotta Magyarországra. A Rába vonalát védte magyar katonák parancsnokaként, de török fogságba esett. Budavári raboskodása alatt feljegyzéseket készített a vár védelmi rendszeréről. A hagyomány úgy tartja, ennek segítségével sikerült Budát visszavenni a törököktől. Mindenesetre az tény, hogy miután magas váltságdíj ellenében kiszabadult, a császári csapatok tisztjeként vett részt Buda visszavételében, majd Erdélybe vezényelték. Marsigli bármerre került, nagy érdeklődéssel tanulmányozta a helyi természeti kincseket és a kultúrát. Székelyföldön feljegyzéseket készített az ottani emberek életéről, és akvarelleken meg is örökítette őket. Gyergyószárhegyen a Lázár-kastély mellett ferences kolostorban akadt a

A gyergyószentmiklósi örmény katolikusok temploma (Fotó: Kácsér)

kezébe egy körülbelül másfél méteres juharfa bot, amelyen egy rovásírással készült naptár volt a szentek neveivel és az egyházi ünnepekkel. Az eredeti írás 1450 körül keletkezhetett, ami azóta elveszett, csak Marsigli feljegyzése maradt fenn róla, amit most Bolognában őriznek.

Itáliai minorita szerzetesek hatására indult el Székelyföldön az ellenreformáció korában a drámajáték, azaz a színjátszás a Kézdivásárhelyi-Kantai Minorita Gimnáziumban. Az iskolát Nagy Mózses (1630 előtt–1709) alapította

Seminarium Clericorum Regularum címen 1681-ben Esztelneken azzal a céllal, hogy a jövő papjai és a nép tanítói felkészülhessenek hivatásukra, hiszen a területen előtte nem volt katolikus iskola. Mikor látta, hogy egymaga nem győzi a tanítást, két minorita szerzetest hívott segítségül, akik akkor Moldvában a De Propaganda Fide (Pápai Hittérjesztő Egyesület) megbízásából, Rómából jöttek, hogy a török által elfoglalt területen hirdessék az evangéliumot. P. *Guarini Bonaventura* és P. *Luccioli Miklós* mellett világi tanítók is működtek az iskolában, mint a csíksomortányi *Csomortányi Imre*, az altorjai *Nemes Szabó Mihály*, *Litteráti Tamás* és a berecki *Kovács Miklós*.

Guarini Bonaventura közbenjárása folytán XI. Ince pápa saját pénztárából évi

Székely katona az itáliai hadmérnök szemével (Forrás: MTA)

szolgáltak. A végleges kőépület már az alapító halála után, 1751-ben, a templom pedig 1727 és 1795 között készült el. Az iskola ma romokban van, a gimnáziumnak egy másik többszintes épület ad otthont, de a város szeretné egyházi segítséggel megmenteni, újjáépíteni az eredeti épületet.

Csíki székely asszony, ahogy Marsigli látta (Forrás: MTA)

negyven scudo (egy scudo több mint öt korona) támogatást adott az iskolának a minorita tanárok fizetésére. Az iskola jó híre hamar elterjedt, és felfigyelt rá az erdélyi egyházi és világi személyekből álló Katolikus Státus is. Ajánlották az alapítónak, hogy a félreeső Esztelnekről vigye át iskoláját a Kézdivásárhely melletti Kanta faluba (ma a város része), mivel az központi fekvésénél fogva alkalmasabb a nevelőintézet számára. Az új épület, amelybe 1696-ban költözött át az iskola, és a hozzá tartozó templom fából készült, a bentlakásra szintén kis faházak

Az iskola a XVII-XVIII. századi drámajátékok egyik erdélyi központja volt. A minorita szerzetes tanárok vezetésével a diákok liturgikus játékokat, bibliai drámajátékokat, moralizáló és hitvitázó drámákat adtak elő. A nagypénteki szertartás részeként mutatták be például a *Centrum animae Crux Christi* című lírai hangvételű elmélkedő jelenetet. A misztériumjáték kiszorult a szertartásból, mert közönségét nem

tudta befogadni a szűkre szabott templom, és a sok szereplőt felvonultató cselekmény számára a szentély kicsinynek bizonyult. Az előadásra így többnyire a templomon kívül került sor. A minorita szerzetes, *Fancsali István* írta azt a tékozló fiú történetét feldolgozó drámát 1738-ban, amely a szerzetből szülei kívánságára kilépő ifjúról szól, aki a világ csábításának engedve nem tér meg apja házába, mint a tékozló fiú, hanem annyira gonosszá válik, hogy még apját is megöli a nyílt színen. A szintén Kantán bemutatott magyar nyelvű *Leoninus és Geonina* című moralitás pedig a legvéresebb szerelmi tragédiák egyike.

De Székelyföld és Itália szellemi kapcsolata nemcsak a múltban élt. *Fogolyán Miklós* (1927–1999) mechtarista szesztes pap, a gyergyószentmiklósi örmény templom volt plébánosa tizenkét éves korától kezdve nagyrészt Velencében, illetve Olaszországban tanult és élt. A Velencéhez tartozó San Lazzaro szigetet, ami korábban lepratelep volt, az 1700-as évek elején a pápa adományozta a mechtaristáknak, a bencés regula szerint élő örmény szerzetesrendnek.

A szigeten épült kolostorban már kezdetektől éltek Gyergyószentmiklósról érkező örmények, a kolostor harmadik apátja, *Ákoncz Kövér István* is erdélyi volt. A rend egyik célja az örmény kultúra és nyelv ápolása, és ezt a célt tűzte ki Fogolyán Miklós is. Örményt tanított a velencei örmény gimnáziumban és általános iskolában. Már 1974-ben haza akart menni, mikor elhunyt a gyergyószentmiklósi plébános, hogy átvegye a környék örménységének gondozását, ám csak 1991-ben térhetett haza. Számítógépes nyilvántartásba vette a helyi örmény népességet, kétnyelvű imádságos és zsoltáros füzetet szerkesztett. Ma már csupán három-négy ember beszéli a nyelvet Gyergyószentmiklóson, és azok is egyre kevesebben vannak, akik örménynek vallják magukat, holott a város a székely örménység egyik központja. Fogolyán Miklós bátyja, *Fogolyán András Vilmos* (1916–1976) fordította örményre többek között a *Pál utcai fiúkat*, *Az ember tragédiáját* és az *Egri csillagokat*, amelyeket a negyvenes évektől kezdve Velencében adott ki.

Fogolyán Miklós 1997-ben visszatért Olaszországba, Velencében halt meg. Gyergyószentmiklós örmény temploma plébános nélkül maradt évekig. 2003-ban küldtek oda ismét papot, *Puskás Attilát*, aki megpróbálja a székely örménységet fenntartani. (Megjelent: *Új Ember* katolikus hetilap, 2005. jan. 16.)

San Lazzaro szigete, amelyet a helyiek örmény szigetnek is neveznek

Pályázati felhívás

A Szentpéteri József Ötvös Iparművészeti Stúdió és a Budapest XII. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat

„Örmény kódexek, örmény motívumok – gyermek alkotásokban”

címmel tábor és játszóház keretében, illetve egyénileg készített munkákat kíván bemutatni a **2011. október 25-i kiállításán**, amelyet a XII. kerületi Művelődési Központban (Budapest XII., Csörsz utca 15.) rendez.

Felkészülési lehetőséget nyújtanak a Szentpéteri Stúdió táborai és játszóház műhelyei. Ezeket képző- és iparművészek, restaurátorok vezetik, akik a kiállításon saját alkotásaikat is bemutatják. A játszóház több műhellyel dolgozik: kódex-, ikonkészítő-, iniciálé-, papír-, ékszerész-tűzzománc- és textilműhely. A pályamunkák önálló alkotások, nem a kódexek, illetve a motívumok másolatai. A beadott alkotások elbírálását a Szentpéteri Stúdió művészei végzik. Kategóriánként 3 díjazott lesz, de minden résztvevő emléklapot kap.

A pályamunkák beadási határideje: 2011. június 15.

Korhatár: 7–18 év

A pályamunkák mérete: max. A3 + paszpartu

A pályamunkákat a Budapest XII. kerület Hegyvidéki Önkormányzat Ügyfélszolgálatán (Budapest XII., Böszörményi út 23–25.) lehet személyesen leadni, vagy erre a címre postán elküldeni (irányítószám: 1126).

A borítékra kérjük ráírni: Örmény kódexkiállítás pályázat

Bővebb felvilágosítás kapható: borosnyay.klara@szeptepeteri-studio.hu

Fontos: A határon túlról (Erdélyből, Kárpátaljáról stb.) is várunk pályázókat, illetve felkészítő rajtтанárokat.

Borosnyay Klára
Szentpéteri Stúdió vezetője

Csikszentgyörgyi-Ficzus Margit
XII. ker. Örmény Önkorm. elnöke

Március 26-án nagyon sikeres volt a Szentpéteri Stúdió kihelyezett gyermekfoglalkoztatása a Szilágyi Zsolt által szervezett Budapest II. kerületi, Máriaremetei Kegyetemplom melletti, Hímes utca 3. szám alatti piacon

Gazdag Ervin

Az écskai uradalom – a Lázár család története**A csodálatos birtok bemutatása – Vedres és Schefcsik látogatása Écskán – Az új kastély építése – Liszt Ferenc 1820-ban**Écskán tart hangverseny*

(5. rész)

Écska, Dél-Magyarország egyik legszebb birtoka, számtalan figyelemre méltó vendéget vonzott, akik feltétlenül szükségét érezték, hogy meglátogassák. Ez szinte presztízzsé válik a nemesség körében, de nem csak Torontál megyében.

A Lázárok és Écska falu neve hosszú években keresztül beleszövődött a császárság elit körei történetébe. Szerencsére többször pozitívan, mint negatívan. A birtok e korszakáról és Écska faluról egy magyar útirajzíró és újságíró, Vedres István gyönyörű leírást készített, aki a szegedi piarista kollégium rektora, Schefcsik Aloysius kíséretében 1817. július 16-án látogatta meg az écskai birtok tulajdonosát. A leírás egy brossurában maradt fenn, melyet az újságíró Vedres 1817-ben jelentetett meg Szegeden és kivonatossan a következőképpen hangzik:

„A régen várt Écskával való találkozás több mint kellemes volt. A remélnél sokkal többet éltem át és a személyes benyomások messzemenően lenyűgözőbbek voltak a barátok és útítársam, Schefcsik elbeszélésénél. Ha az éjszakát átváltoztathatnánk nappallá, még akkor is kevés idő lenne, hogy láttassuk és élvezzük e táj szépségét.

Maga a földbirtokos Lázár Ágoston a kastélyhoz való megérkezésüinktől szinte egész végig velünk volt. De kellemesen éreztük magunkat Lapade József, a birtok teljhatalmú intézője társaságában is. Beszélgetéseink fő témája az ország gazda-

* Szerbből fordította Letenyei Bea

sági helyzetéről szólt, és az écskai birtok további fejlődésével volt kapcsolatban, valamint a régió további erdőültetésének szükségességéről is beszélgettünk. Elégedettséggel szemléltük az ötéves törzseket, melyek ez alatt az idő alatt elérték csaknem a négy öles magasságot és hét hüvelyknyi vastagságot. A fák többségének már gyümölcse is volt. Az intenzív és megtervezett erdősítéssel maga Lapade ismeretett meg minket, valamint Bretsnájder és Hebein is kimerítő adatokkal szolgáltak. Órákon keresztül sétáltunk a gyönyörűen kövezett ösvényen, amely az erdőn keresztül a napórák oszlophoz vezetett...”

„...Mindenek előtt észrevettük, hogy a hatalmas terjedelmű legelőket (több ezer hold) feltörték és búzával beültetett szántóföldekké alakították. Ezek a legelők egykor Écskától Begafőig (Klek), valamint Jankahidig terültek el, és több ezer marha legelt rajtuk...”

„...Nagy meglepéssel és jókora meglepetéssel állapítottuk meg, hogy Lázár Ágoston birtokán a földművelés a legmodernebb gépekkel történik, ami ebben az időben ezen a vidéken ritkaságnak számított. Ebben az időben a földesúr gép parkjában a következő gépek voltak meg-

találhatóak: hárombarázdás eke, egy vetőgép, eke a krumpli és a kukorica befedéséhez és eke a gyomok tisztítására (az egyik öt a másik hét késsel)...”

„...Pontosan a földesúri kastély és uradalom túloldalán egy komp található a Begán keresztül, míg a másik oldalon, a tágas erdő végében sörgyár. Közvetlenül a sörgyár mellett egy szárazmalom helyezkedik el. A földbirtokos kastélyának parkjában ritka fákat lehet látni, az ösvények fehér kővel vannak leszőrva, és minden fa táblával van megjelölve. Minden felirat latinul íródott. Mindenhol rend és tisztaság uralkodik... Ágoston csemetekertjéből számos helyre kerültek facsemeték, fásorként telepítve a környező falvakban...”

A Lázárok és Écska neve 1820-ban ismét szárnyra kelt az egész birodalomban. Ebben az évben a falu legfontosabb eseménye augusztus hónapban zajlott. A főúri kastély építésének munkálatai befejeződtek. Az ünnepélyes megnyitót augusztus 29-re szervezték, de a faluban még pár héttel előtte zürzavar és összevisszaság uralkodott. A falu vezetése hozzálátott az egész birodalom területéről érkező magas rangú vendégek fogadására. Kijavították, lemeszelték a házakat, az utcákat és kerteket megtisztították, a bokrokat megnyesték és a fasorokat megformázták. Diadálíveket helyeztek el a falu teljes hosszában.

Az ünnepség este kezdődött el díszes fáklyás felvonulással, ahol a falu majd mindegyik felnőtt tagja részt vett. Másnap folytatódott az ünnepség a meghívott magas rangú vendégek jelenlétében a kastély ünnepélyes felszentelésével, ebédell, vadászattal, valamint gondolákkal való csónakázással a Begán és a Nagy tavon.

Écska nagyra becsült vendége aznap a híres gróf Esterházy volt, aki erre az eseményre magával hozta a kor „csodagyere-

két”, a későbbi híres zongoraművészt és zeneszerzőt, Liszt Ferencet. A tehetséges, mindösszesen kilenc éves zongorista az ünnepi vacsorát követő játékaival elkápráztatta a meghívott vendégeket, akik lelkesen ünnepelték játékát. Az ünnepelés két napig tartott. Még két év múlva is e két napos rendezvényről meséltek a faluban, amely még a legszegényebb helyiek számára is a szépségéről és jótéményéről maradt emlékezetes, amit ők is átélhettek.

Az 1821. évvel a XIX. század legjobb évtizede kezdődik el a falu életében. Ez mindenképpen összefüggött az egész Lázár birtok erős gazdasági erejével, az ebből eredő jóléttel, amit addig elért. A falu és a birtok fejlődése csúcsához érkezett, és Magyarország legjövendelőbb birtokává vált. A falu tehetséges lakói – románok, németek, bolgárok, magyarok és néhány szerb – sikeres földművelők, állattenyésztők, szőlőtermelők, konyha kertészek, kertészek, akik a császárság piacára különleges árakat vsznek, a legjobb minőségű vetőbúzákat, kukoricát, gyümölcsöt és zöltséget, csemetefákat, szarvasmarhát, juhokat és disznókat, szőlőt, – és ami ekkoriban nem mindennapi jelenségnek számított, hogy tél idején nyári gyümölcsöt kínáltak, melyeket melegházakban neveltek.

Lázár Ágoston okos és rátermett, leleményes vezetésével az écskai uradalom kinötte környezetének kereteit. Az uradalom fennállásának első negyven évében a Lázár család nagy tekintélyt szerzett az egész császári birodalomban. Az újonnan felépített kastély és a körülötte lévő park az akkori legelismertebb személyek találkozó helye lett. A család tagjainak különféle élettörténete, – amely néha viharos, néha tragikus, ám szép és nem mindennapi volt –, vonzotta magához a társadalom figyelmét.

Folytatjuk

Zay Éva

Kolozsvári eskütétel: félszázan lettek magyar állampolgárok

„Értelmet nyertek a szavak:
minden magyar felelős minden magyarért”

Semjén Zsolt magyar miniszterelnök-helyettes jelenlétében zajlottak tegnap a kolozsvári magyar főkonzulátuson az első állampolgársági eskütelek az egyszerűsített honosítási eljárás január 3-i rajtját követően. Adatvédelmi megfontolásból az esemény zárt ajtók mögött történt, de több személy is vállalta a sajtónyilvánosságot, így például Tőkés László, az Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács (EMNT) elnöke, továbbá Sándor Krisztina, a Magyar Ifjúsági Tanács (MIT) elnöke, aki a Bálványosi Nyári Szabadegyetem és Diáktábor (közismerten: Tusványos) szervezőcsapatával együtt tette le az állampolgársági fogadalmat. Az ünnepélyes mozzanatot követően Semjén Zsolt a magyar küldöttség kíséretében megkoszorúzta Márton Áron püspök szobrát. Az eseményeket lezáró állófogadáson a miniszterelnök-helyettes kiosztotta a magyar állami elismerésben részesült erdélyi személyiségek kitüntéseit.

Semjén Zsolt miniszterelnök-helyettes az eskütételt követően kiemelte: immár értelmet nyertek a kolozsvári születésű Szabó Dezső szavai, miszerint „minden magyar felelős minden magyarért”, majd az átelt esemény történelmi jelentőségét hangsúlyozta. Mint elmondta, mindmáig mintegy ötvenezren nyújtották be a magyar állampolgárság könnyített megszerzésére irányuló kérelmet. A felsorakozott új magyar nemzet- és polgártársak mellett Semjén köszöntötte mindazokat a magyar állampolgárokat is, akik a maguk során Gyulán román állampolgársági igénylést nyújtottak be, hangsúlyozva: a magyar állampolgársági törvény a román mintát követi. A magyar nyelvet, kultúrát és magyar identitást felvállaló, határokon kívül élő magyarság immár nemcsak kulturális, hanem jogi értelemben is a magyar nemzet tagjává válhat, amely Szent István kora óta létezik – emelte ki a politikus.

– Életem egyik legemlékezetesebb ünnepe a mai – jelentette ki Tőkés László EMNT-elnök, az EP alelnöke az eskütételt követően. A magyar állampolgársági törvényt az 1848–49-es szabadságharc tizenkettedik pontjának szellemében hozták meg: immár érvényesülhet a magyarok Európával való uniója, és a magyar közösségek Európán belüli egyesülése is, az államok szuverenitása és országhatáraik tiszteletben tartása mellett – hangsúlyozta Tőkés László, köszönetet mondva a magyar kormányának a trianoni békediktátum ütötte sebek, illetve a rosszemlékű, 2004. december 5-i népszavazás okozta csalódás orvoslásáért, a szétszakadt nemzetrészek ily módon történő egységesítéséért.

– Felemelő érzés volt megélni ezt a felhőtlenül boldog napot, hiszen történelmi igazságtétel, hogy immár közjogilag is magyarnak tekinthetjük magunkat – mondta el lapunknak Sándor Krisztina MIT elnök,

kiemelve: az állampolgársági esküt letévő Bálványosi Nyári Szabadegyetem és Diáktábor több mint húsz fős csapata az első fiatalokból álló szervezet Erdélyben, amely megtette ezt a lépést. Hozzátette: szeretné, ha minél többen követnék példájukat.

Szilágyi Mátyás főkonzul lapunknak elmondta: Kolozsváron körülbelül ötvenen tették le az állampolgársági fogadalmat. Az eskütétel zártkörű volt, ugyanis az állampolgársági ügyintézés adatkezelést jelent, illetve az állampolgárság megszerzése, birtoklása is személyi adatnak tekinthető, így erre vonatkozó információk csak az adott személy beleegyezésével hozhatók nyilvánosságra – részletezte. Az első – ünnepélyes, ugyanakkor bensőséges hangulatban zajlott – fogadalmátételen a honosítási kérel-

met január első hetében benyújtó polgárok, köztük ismert személyiségek vettek részt, akik a honosítási oklevél mellett egy úgynevezett személyi kártyát is kaptak, amely azonos az anyaországi polgártársakéval, természetesen a magyarországi lakcímet leszámítva – magyarázta a diplomata.

A honosított magyar állampolgárok az eskütétel során egy díszes, Szent István ábrázoló dossziéban kapják meg a honosítási okiratot, amelyen a kérelmező választása szerint születési helyként mindössze a helység történelmi magyar neve szerepel, vagy pedig a magyar elnevezés, és zárójelben a jelenlegi, idegen nyelvű településnév. Minden más okiraton születési helyként a történelmi magyar elnevezést és zárójelben a mostanit tüntetik fel.

Érdemrendek erdélyi személyiségeknek

– Az egyszerűsített honosítást szentesítő fogadalmátétel sok évtizedes sérelmet, jogfosztást orvosol, a magyar nemzeti összetartozás első látványos bizonyítéka. Az 1848–49-es forradalom és szabadságharcról való megemlékezés előestéjén a magyar állam kitüntetésekkel méltatja a társadalmi, kulturális, művészeti életben kiemelkedő teljesítményt nyújtó személyiségeket – fogalmazott Szilágyi Mátyás az eskütételt követő ünnepélyes díjkiosztást felvezető beszédében. A magyar küldöttség tagjaként az eseményen jelen volt Wetzl Ta-

más miniszteri biztos és Répás Zsuzsanna helyettes államtitkár, a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium Nemzetpolitikai Államtitkárságának vezetője is.

Semjén Zsolt miniszterelnök-helyettes az alábbi kitüntéseket adta

Középen Murádin László

át: Magyar Köztársasági Érdemrendet Tisztikereszttel: dr. Kovács András művészettörténésznek, a Babeş–Bolyai Tudományegyetem (BBTE) tanárának, az MTA külső tagjának; **dr. Maros Dezső** gépészmérnöknek, a Műszaki Egyetem tanárának, a Román Akadémia főkutatójának (akinek nevében felesége vette át az érdemrendet); Tőkés István nyugalmazott teológiai professzornak, az Erdélyi Református Egyházkerület egykori püspök-helyettesének. Magyar Köztársasági Érdemrendet kapott Lovagkereszttel: Nagy Pál irodalomtörténésznek, kritikusnak, szerkesztőnek; Mihály Ferencnek, a BBTE oktatójának, farestaurátor-

nak; **Murádin Lászlónak**, a Román Akadémia főmunkatársának, a Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények nyugalmazott főszerkesztőjének; Sipos László festő-, és grafikusművésznek, a Romániai Képzőművészek Szövetsége tagjának. Magyar Köztársasági Érdemrendet kapott Ezüst Érdemkereszttel Emődi Tamás, a Királyhágó-melléki Református Egyházkerület tanácsosa.

(*Szabadság, 2011. március 15.*)

(*Szerkesztői megjegyzés: A kiemeltek örménymagyarok. Gratulálunk a díjazotaknak!*)

Senkálzky Endre Érdemes Művész-díjat kapott

A március 15-i nemzeti ünnep alkalmából Réthelyi Miklós nemzeti erőforrás miniszter hétfőn átadta a Kiváló Művész és az Érdemes Művész-díjakat Budapesten, a Petőfi Irodalmi Múzeumban.

A díjazottak között erdélyi, illetve erdélyi származású művészek neve is szerepel.

A kultúráért is felelős tárca tájékoztatója szerint a Magyar Köztársaság Kiváló Művésze címet Bács Ferenc Jászai Mari-díjas színművész, érdemes művész; Páll Lajos festő- és grafikusművész, költő, érdemes művész kapta meg.

A Magyar Köztársaság Érdemes Művésze elismeréssel Both András díszlet- és jelmeztervezőt és Senkálzky Endre színművészt, a Kolozsvári Állami Magyar színház örökös tagját jutalmazták.

Megkapta a címet a Magyarokiszai Nagy József (Josef Nadj) táncművész, koreográfus is.

(*Szabadság, 2011. március 15.*)

Szerkesztői megjegyzés: Senkálzky Endre örménymagyar színésztől már többször hírt adtunk a füzetek hasábjain.

Március 15-i további díjazottjaink:
Kobzos Kis Tamás – Liszt-díj
Viczián Ottó – Jászai Mari-díj

Áll a bál az örményeknél Örmény Nemzetiségi Nap

Mikor kell gazdag programot kínálni? Mikor minden téren takarékosági intézkedések húzzák meg a határt – kulturális és társadalmi létünknek egyaránt. Ilyenkor nagyobb az összetartás is.

Még a nap is szebben ragyogott ránk február 26-án délelőtt, mikor a fiatal szülők és „nagyik” hozták a gyerekeket a Budavári Örmény Önkormányzat által meghirdetett üvegfestésre, gyöngyfüzésre, rajzversenyre. **Sasvári–Merza Krisztina** várta az érkezőket. Csendes foglalkozásnak indult; szépen, gondosan festegettek, rajzoltak, ismerkedtek. **Zsuzsmó bohóc és barátja Viki** elcsábította az egyre bátrabb gyereksereget, és öröm volt nézni, hallani, amint Vuk, Pál Kata Péter és sok más gyermekdal összehozta, megtáncoltatta és mesefigurává változtatta közösségünk legifjabb tagjait.

A rajzok és színezésük érzékenységről, fantáziáról tanúskodnak. A gyöngyfüzések ékeskednek, sasok és vonatok száguldva repülnek, erdők és üvegre festett örmény zászlók vidáman pompázhatnak: itt mindenki jól érezte magát. **Viszontlátásra! Cteszutjun!** – így búcsúztunk, és az elfelejtett örmény

A gyereksereg és Zsuzsmó bohóc

nyelv **Mertaian Ermone** segítségével visszarepült a gyermekek ajkára.

Mikor a farsangi műsort szerkesztve rábukkantam az erdélyi Erzsébetváros tekintetes tanácsának 1750. esztendő december 28-án hozott takarékosági rendeleteire, eszembe jutott Nagyanyám intő szava: „*Ez most neked szól!*”. Az aktualitás mellett már csak hab a tortán, hogy a Tabán Helytörténeti Kiállítás és Dokumentációs Központban Tabán csodás régi életét bemutató relikviái között keltek életre őseink hatóságai rendeletei.

Aki az előző években részt vett Vidám örmény estjeinken, tudja, hogy azt a Tabáni Terasz hangulatos Borpincéjében tartottuk és langyos őszi estén az udvaron vacsoráztunk. A februári hideg átrendezte a helyszíneket, így **Jankóné Pajor Ildikó** a Tabán Társaság elnöke vendégül látott minket a múzeumban. Mint megnyitó beszédében mondta: „Itt az látható, ami nincs”. A régi Tabán emlékéét őrzi a szoba-

Várady Mária és Máté Krisztián színművész

belső, konyhai eszközök, sok-sok értékes kép, akvarell, fotó. Jó példa számunkra, hogy minden tárgy mi elődeinkről ránk marad, értékes!

Nagyszámú közönség gyűlt össze. Az előadás új hangokkal gazdagodott – prózában, zenében egyaránt. **Máté Krisztián** színművész veretesen – humorosan idézte az Ötvös János és Issekutz Vártán fiai, Auxend és Chengánosz által hozott határozatokat. Kiváló páros a Gáti-Németh Duó. **Németh Anna** kicsit sze-xi – nagyon érzékeny hangján jól szól-tak a slágerek. Élmény volt hallgatni **Gáti**

A Tabán Helytörténeti Kiállítás és Dokumentációs Köz-pont közönsége az Örmény Nemzetiségi Napon

Pált, aki a számunkra oly kedves *Charles Aznavour(ian)* dalait adta elő. Aki nem jött el, sajnálhatja.

Különleges fűszerekkel készült a dolma és az armlöv, finom az örmény csöröge is.

Sok értékes tombola talált gazdára **Böjtösné Opra Györgyi** segítségével: könyvek, CD-ék, DVD-ék, színházjegyek, konyak-kóstolók, és egy palackposta – ötcsil-lagos üzenet a jereváni konyakgyárból, melyet **Tasi Bence**, a budapesti Ararát konyak-üzletek vezetője adott át a szerencsés nyertesnek. Köszönjük a Budavári Önkormányzat, Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület, Litea Könyvszalon, Brandy Szalon, egyszóval mindenki támogatását!!!

Ezúton értesítjük kedves közösségünket, a Budavári Örmény Kisebbségi Önkormányzat Képviselő testülete úgy döntött, hogy a tombolajegyekből származó teljes bevételt az Orlay utcai Világosító Szent Gergely Örmény Katolikus Lelkészségnek ajánlja fel.

Ha Isten ad erőt és időt, jövőre is Örmény Nemzetiségi Napon találkozunk, a Tabánban. Ha jövőre is a **Szőke István** rendező tanácsait követjük, ilyen sikeres esténk lehet.

Dolváth Jev Árohsutyun!

Szerencsét és egészséget!

Várady Mária
a Budavári Örmény Önkormányzat elnöke

Habán Ildikó ajándékozta az Örmény Katolikus Plébánia Könyvtárményének a fenti fekete ceruzarajzot. A kép a szépanyját ábrázolja, aki Szentpétery lány volt és Erzsébetvároson élt. A 22,5 x 28 cm keretezett rajz szövege: „Levétetett 1845 év 28 Június hóban 19. Évében”

Bálintné Kovács Júlia

Örmény szertartású és örmény gyökerű római katolikus papok Erdélyben

(16. rész)

63. Joseffi Ferenc, örmény szertartású. 1815 után Kabdebó János plébános, főesperes mellett egy ideig Erzsébetvároson káplán. Nagyváradon halt meg 1823. nov. 5.

64. Joseffi Imre, szül. Erzsébetvároson, 1844. júl. 19. A gimnáziumot Erzsébetvároson és Gyulafehérváron, teológiai tanulmányait Gyulafehérváron végezte. Pappá szentelve 1867 aug. 15. Szolgált Baróton, 1868: Segesváron káplán, 1871: Brassóban tanár és káplán haláláig. 1891. márc. 10-én halt meg, egy robbanás következtében összeégett.

65. Kabdebó János, örmény szertartású. Szül. Erzsébetváros. Bécsben és Velencében tanult. Szolg.: 1803: Erzsébetvároson kp., 1805: kerületi jegyző, 1815–1832: plébános és esperes, 1819: tb. Kanonok. Meghalt 1832. márc. 27. A Magyar Katolikus lexikonból címszavát Kádár Dániel készítette el, tőle ennél többet is megtudunk: „**Kabdebó János** (1780 – Erzsébetváros, 1832. márc. 27.): örmény plébános. – 1809: Erzsébetvárosban az örm. kat. plébános helyettese és alesperes. 1815: örm. kat. plébános és kerületi főesperes. 1819: tb. kanonok., 1823: Szepessy pápa utasítására örm. directoriumot készített az erdélyi örm. kat. plébániák részére, Szt. Meszrob és Szt. Szahák rendelkezései alapján. 1824: cenzúrázták és kinyomtatták Velencében Donácujc néven. Bevezette a lorettói litániát, megújította a főtemplom szenté-

lyét, szegényalapot és szegényházat létesített. Szentbeszédeinek két kéziratot kötetét a szépvízi örm. kat. plébánia őrzi”. A címszó végén bibliográfiai adatok is jelzik, hol olvashatunk többet Kabdebó Jánosról. *Armenia 1891:12. sz. (Ávedik Lukács: Erzsébetváros örm. kath. lelkészei); 1903: 1. sz. (Bányai Elemér: A „Donácujc”) – Ávedik 1901:109.*

Megérdemli, hogy Ávedik Lukács könyvéből, Erzsébetváros monográfiájából felidézem alakját. „Az egyházi hivatalt kitűnő avatottsággal 1832-ig viselte. Neki köszönhetjük a szentély megújítását, a sz. Erzsébet tiszteletére segesvári Thalman Mihály által két ízben öntött 27 mázsás nagy harangot, melynek öntése font szerint 30 koronába került, a Kiss család által ajándékozott két ezüst lámpát és 6 nagy ezüst gyertyatartót, melyeket elhasznált ezüst darabok beváltásával szerzett meg, a nagy ezüst kereszt és szentségtartót, a stalum felállítását, a keresztelő kutat, az egyházi szegény alap és ház létesítését. (...) Kabdebó idejében létesült a város költségén a temetőr számára épült sövényház, mely közelebről lebontatván, helyére kőházat emeltek. (...) Irodalmi működését hét kötetben írva hagyott örmény s néhány magyar prédikációja hirdeti.

Jellemző, hogy a korát felülmúló Kabdebó plébánost, midőn főesperesi méltóságába Jvuly kanonok beiktatta, a város közönsége aranyos övvel tisztelte meg és a lakomára 300 Rforintot adományozott. Úgy látszik, hogy ritkán, vagy későn

erti meg a kor nagy embereit. Így történt ez a sokat üldözött Kabdebó János főesperes plébánossal is, kiről legméltóbb tanúságot tesz Erdély püspöke, midőn Erzsébetváros közönségének a következőket írta: **Benne elvesztettem egyházmegyém fényét, káptalanom díszét, s ti a legnemesebb atyát, azért kérjétek a sz. Lelket, hogy bár árnyékát feltalálhassátok.**”

66. Kabdebó János, Örmény szertartású. Szül. 1806. szept. 19. Pappá szentelve: 1831. nov. 1. Előbb mechitarista szerzetes. Szolgált 1844: Erzsébetvároson káplán, 1869: pápai kamarás.

67. Kapatán Márton, Szül. Szamosújváron, 1813. nov. 11. A gimnáziumot Szamosújváron és Kolozsváron, filozófiát és jogot Nagyváradon, teológiai tanulmányait Gyulafehérváron végezte. Pappá 1839. aug. 22-én szentelték. Szolgálati helyei: 1839: Kézdiszentkeresztben káplán, 1841: Marosvásárhelyen, 1842: Szilágysomlyón gimnázium tanár, 1843: Zalatnán tanár és káplán, 1846–1854: Topánfalván lelkipásztor, ahonnan később el látja Abrudbányát és Aranyosbányát is.

Itt megszakítom a Ferenczi Sándor könyvéből vett adatokat, és kiegészítem a világhálóból megismert tényekkel, annál is inkább, mert alig egy hónapja emlékeztünk az 1848-49-es forradalomra és szabadságharcra.

Tamási Zsolt Ínség és borzalom. 48-as események Alsófehér-vármegyében című írásából idézek, amely a **Keresztény szóban** jelent meg. (részletek)

„Az 1848-1849-es eseményeknek nagy az irodalma, és gyakran a forradalmi eszmék és eredmények ünneplése áll ezek középpontjában. Am a forradalom sokszor és sok helyen, ahogy az Alsófehér várme-

gye bányavidéki esperesi kerülete esetében is inkább fájdalommal, szenvedéssel, szegénységgel, gyásszal járt. Alább a forradalmi eseménytörténetet e vidék egykor volt lakóinak szemszögéből szeretnénk bemutatni, kivált a római katolikus egyháznak a forradalomban játszott szerepére, és a szabadságharcnak az egyházra való hatásaira reflektálva. E problémáról világi és klerikus szerzők egyaránt valóságos képet festettek már, s így csak arra szorítkozunk, hogy a gyulafehérvári érseki levéltár anyaga alapján a már megrajzolt képet újabb bizonyítékokkal támasszuk alá, s ahol szükséges, kiegészítsük, pontosítsuk. Erre e levéltári anyag annál is inkább alkalmas, mert a papság állt a legközelebb az emberekhez, hívekhez s így jelentéseikből valóban hiteles képet nyerhetünk az eseményekről. A bányavidéki forradalom: tragédiák, vérengzések sorozata, s ma (már) ez a kérdést sem lehet kikerülni.

A lakosság Alsófehér vármegye területén nemzetiségi szempontból igen megosztott volt. A másságot ellenségeskedéssé torzította a birodalmi politika. A vármegye területén csak 13% volt a magyarság részaránya.

A forradalmat Erdély minden nemzete üdvözölte. A polgári őrsapatok szervezésénél ezekbe sok román is beiratkozott, s csak az izgatások hatására léptek ki. A vérengzések alkalmával az ez ellen küzdő románok magatartása is tanúsítja, hogy a románság egészének alapállása nem a nemzeti gyűlölködés volt. A békés viszony azonban lassanként bomladozni kezdett. Fellátásukra a hangadók kiszélték, hogy a császár már régen felszabadította a jobbágyokat, de ezt a magyarok eddig eltitkolták. Így kovácsoltak az úrbériség megszűnéséből magyarelles fegyvert. Nehezen hihető, hogy jobb politikával megnyerhető let-

tek volna a nemzetiségek, mert a birodalmi kancellária ördögi tehetséggel változtatta újabb és újabb feszültségforrásokká a megbékélési kezdeményezéseket. A korrupt osztrák kormányzat megtevesztette a hegyi románokat, s a katonai vezetők azzal is tisztában voltak, mi fog történni, ha felhájtják a tömeget.

Abrudbánya

E plébánia híveinek száma 1010 és a hozzátartozó filiákkal együtt 1156 lélek volt Kovács József plébánosi működése idején, aki egyben a kerületi esperes is volt. A hívek magyar-, német- és románajkúak.

A lelki életre az üldöztetés pozitív hatással volt. Soha nagyobb vallásos buzgóságot kifejlődni, mint most híveimben, sőt egész városnépemben nem tapasztaltam, írja az esperes, aki e nehéz időkben vigasztalja az általa pásztorolt híveket, járja az esperesi kerület plébániáit, s állandóan írja jelentéseit a püspöknek, tájékoztatva őt a helyzetről, az egyre számosabb nehézségekről. Alapállása a kitartás, nagyon bízott abban, hogy a sötét felhők hamar tovatűnnek, de később igazolódott, hogy a helyzet alakulása visszafordíthatatlan. 1849. február 13-i jelentésében már azt is pozitívnak tartja, hogy a naponkint tornyosult veszélyek közt is ez óráig az Úr Isten különös kegyelméből életben vagyunk. A félelem már e bátor lelkipásztor lelkét is eltöltötte, első levele ez, amely végére e rövid megjegyzést írja oda: „igen-igen félve.”

Így következett el az 1849-es év gyászos májusa, amikor a románok felgyújtották az abrudbányai templomot és a plébániát is és meggyilkolták az esperest, Kovács Józsefet, aki élete utolsó tragikus pillanatáig helytállt, s aki sokat, de eredménytelenül fáradozott e vidék lakosainak megbékéléséért. Ekkor a lelkipásztoral egyútt a

halálban lett sorstársa mintegy 120 polgári személy is. A kínzásoktól félt lakosság nagy része az öngyilkosságot választotta. Május 18-án Hatvani újra visszament Abrudbányára. Miután teljes vereséget szenvedett, a gyilkolás addig folyt, míg akadt élő magyar ember Abrudbányán. A megölt abrudbányai esperes és áldott emlékü plébános K. József a rablástól esetleg megmenekült anyagi javainak elrendezését a püspök **Kapatán Márton topánfalvi** és Thót István verespataki plébánosokra bízta, s ugyanakkor feladatukká tette, hogy az abrudbányai görög egyesült (unitus) lelkészt megkérjék, hogy templomában római katolikus szentmise megtartását engedélyezze. Thót Istvánnak augusztus 27-ei jelentéséből kiderül, hogy a görög katolikus lelkész a misézést saját oltárán megengedte, viszont megtagadta, hogy templomában római katolikus oltárt állítsanak fel. A megölt esperes vagyonát Thót részint a hatóság, részint privát kezek által elfoglalva találja. Visszaszerzésük érdekében segítségért Avram Iancuhoz folyamodott.

A püspök az abrudbányai plébánia adminisztrációját a topánfalvira bízta, s az esperesi feladatokkal ideiglenesen Bodnár Lajost, a Zalatnáról Nagyágra helyezett plébánost bízta meg. A híveknek azonban akik miatt igyekeztek a plébánia helyzetét rendezni **Kapatán Márton** szeptember 30-ai levelére a püspöktől október 8-án küldött válaszból kiderül, hogy még ekkor sem lehet misét tartani a félelem és rettegés miatt, mely a híveket még mindig bujkáló és zárkózott állapotban tartá. A félelemtől már nehéz nekik megszabadulni. A világosi fegyverletétel után folytatódottak a fosztogatások; Ludwig von Wohlgemuth rendeletére 1849. augusztus 11-én Avram Iancu feloszlatta seregét. A polgárháborúban kapott sebeket azonban Abrudbánya már nem tud-

ta kiheverni. 1851-ben már 636-ra csökkent a magyarság száma. 1852-ben (tehát Kapatán Márton szolgálatának idejében B.K.J.) felépült az új paplak és egy fatemplom is, amelyet 1876-ban harangokkal is elláttak. Az anyakönyvek csak 1852-től maradtak meg, s a hívek száma 1882-re is csak 788-ra emelkedett. 1854: Sepsiszentgyörgy első helyben lakó plébánosát Haynald Lajos püspök nevezte ki 1854-ben Kapatán Márton személyében 1861: főesperes, 1870: Verespatakon plébános és főesperes, két év múlva ugyanebben a minőségben Zalatnán találjuk. 1875–1883: Gyulafehérváron a teológia rektora és kanonok. Szamosújváron halt meg 1891. március 8-án.

A Magyar Katolikus Lexikonban ez áll: **Kapatán Márton** (Szamosújvár, Belső-Szolnok vm., 1813. nov. 11. – Szamosújvár, 1891. márc. 8.): kanonok. – Az algimn-ot Szamosújvárt, a gimn-ot Kolozsvárt végezte. Nagyváradon bölcset és jogot, Gyulafehérvárt teol-t hallg. 1839: pappá szent. Kézdivolyánon kp., 1841: Marosvásárhelyi gimn. tanár. 1844: Zalatnán kp., 1848: Topánfalva, 1854: Sepsiszentgyörgy plnosa, ahol megépíttette a pléb-t, a kántorlakot és az isk-t, 1860: esp. és ker. jegyző. 1870: Verespatak, 1872: Zalatna plnosa és főesp. 1875: Gyulafehérvárt knk. és szem. ig-ja. K.D.

Folytatjuk

Bálintné Kovács Júlia rovata

Tallózásaim

(Folytatjuk Cserniga Gyula tanulmányát Hollósy Simonról)

A magyar történelem eseményeit felsorakoztató tablótakat népi zsánerképek követték. Ilyen zsánerkép a „Tengerihántás” is. Még napjainkban is élő hagyomány, játékos népbabona, hogy az a lány, aki piros szemű kukoricacsövet talál, még az évben férjhez megy (vagy legkorábban

Hollósy Simon

ő megy férjhez). Témáját tekintve valóban zsánerkép, még csak nem is a legeredetibb, de nem is ez adja meg a kép értékét, hanem az a szemgyönyörködtető frissesség, amellyel Hollósy ezt bemutatja. A festés szerete- te árad a képből, az alázat a természet szépsége felé. Nincs benne semmiféle anyagi-

as érdek, megdicsőíteni vágyás – csak(?) egy szép kép, maga a tiszta francia példa, l'art pour l'art művészet. Hiába volt a magyar virtus kutatása és bemutatása a célja, nem ez legnagyobb értéke, hanem a keresés, próbálkozás. Magyar festő magyar képet csak otthon tud festeni, ezért Hollósy, barátai és tanítványai biztatására, és velük karöltve, nyaranta Nagybányára viszi ki a szabadiskol-

láját. Noha Münchenben ekkor a legsikeresebb, tanítványai csodálják, még az akadémia is elismerően fogadja a Hollósy – növendékeket. De a Müncheneri gondtalan bohémélet nem elégítette ki ezeket a fiatal magyar festőket (Hollósyn kívül meg kell említenem Iványi Grünwald Bélát, Ferenczy

Károlyt, Réti Istvánt, Thorma Jánost). Az első szárnypróbálgatások még részben kötődnek a múlt- hoz, de a történelmi- és zsánerképek helyét szociális érzékenységről árulkodó realista (sokszor kritikai élű) képek váltják fel. Ez fontos momentum Hollósy művészetében, nem azért, mert páratlanul nagyot alkotott ebben, de segít megérteni művészetének fejlődését. Miután felismerte az uralkodó festészeti irányzat álszentségét, és ragaszkodott az általa minden- nél csodálatosabbnak tartott természet- hez, nem tehetett mást, mint a látott világot ábrázolja, hisz a paraszti élet akkor sem volt könnyű, mégis játékosan könnyűnek illett ábrázolni. Nagy hatással van rá Courbet és Leibl munkássága, de nem kötelezi el magát teljesen a realizmus mellett, naturalista marad, a táj szépségét éppen olyan fontosnak tartja, mint az emberábrázolást. De az etikai kérdésfeltevések, a társadalom ellentmondásai, a világról alkotott bírálata legalább ennyire meghatározta művészi törekvését, iskolájának szellemét.

A „Zrínyi kirohanása” (1896) egy újabb próbálkozás a magyar virtus megfogalmazására (ez mindenkinél jobban Izsó Miklósnak sikerült a „Táncoló paraszt”-ban). A könnyedség, ahogyan a magyar vitézek megülik a lovat, és a vakmerő bátorság, mellyel a létszámban nagyobb ellenre törnek, talán párhuzamos a Hollósy-kör kirohanásával, elszántságával. E mellett nyilvánvaló történelmi utalás is, romantikus vonás, melybe impreszionista jegyek keverednek. A felvert, gomolygó poron átszűrődő fény ábrázolása az, ami leginkább lekötötte Hollósy figyelmét, s ami visszajáró téma (megoldásra váró probléma) volt nála.

Zrínyi kirohanása

Soha be nem fejezett műve a „Rákóczi induló” nem jutott túl a vázlatokon, még Münchenből hozta magával, rengetegszer átdolgozta. A mindent sejtelmessé tevő porból elő-előtűnő alakok a magyarság sokszínűségét jelentik, s a cím (illetve az induló dallama) az, ami őket egy nemzet fiaivá teszi. Ezt csak magyar ember értheti. Azt hiszem, hogy a befejezetlenséget az okozta, hogy cím nélkül nem tükrözi az igazi mondanivalót, hiába jó a kép, csak a festészet eszközeivel nem lehet ábrázolni azt az etnikai bizonyosságtételt, amit Hollósy szeretett volna. (Pedig örmény származású, édesapját még Korbulynak hívják, a szabadságharc hatására veszi fel a Hollósy nevet). Kevés képet fest, ideje jelentős részét a tanítás tölti ki, s közben társai túlnőnek rajta. A nagybányai művésztelep szellemi vezére egyre inkább a festőibb Ferenczy lesz. Az ő munkássága képviselte inkább a haladást, szemben Hollósy állandóság keresésével. (...)

Az a néhány nagybányai művész megcsinálta a magyar festészet forradalmát, behozta a lemaradást Európával szemben. Hiába maradt meg a hivatalos festészet, a szellem már kiszabadult, a nyugaton járatos

Alkonyat boglyákkal

művészettörténetek lelkendeznek Nagy-bányáról, a tárlatok sikeresek annak ellenére, hogy sok vezető szerepű festő leszólja őket, épp a magyar jellemvonások eltűnésétől félve.

Ebben a forradalomban van művészet-történeti szerepe Hollósy Simonnak. Elővülhetetlen érdemei vannak a mozgalom kibontakozásában, elindításában, a harcok jelentős részét ő vívta meg. Az, hogy személyes ellentét, féltékenység végül mégiscsak elszakítja a Nagybányaiaktól, kétségkívül „rontja a róla alkotott összképet”, bár nem hiszem, hogy csak az ő hibája lenne. Jó a rosszban hogy ezt követően (1902-től) nyaranta tanítványaival Técsőre költözik, de továbbra is működött a Müncheni iskoláját. Técsőn festett kései tájképei: *Técsői tájkép, Boglyás táj, Alkonyat boglyákkal, Parasztudvar szekérrel* (1912).

A festészet egyetlen ágában sem alkotott olyan nagyot, hogy ne tudnánk mondani jobb zsánerképet, jobb portrét, jobb tájképet, jobb realista törekvésű festményt, mint az övéi, de tény, **hogy kereste a fejlődés útját, semmilyen anyagi érdeknek nem**

engedett, a festészet és művészet „papja” maradt élete végéig. Hatása társaira, tanítványaira kikerülhetetlen, noha ez nem festészeti útmutatás volt, hanem magatartásbeli forma. Valami csodálatos módon tudott lelkesíteni, és gyengébb képességű festőkből is meghökkentően jó képeket bányászott ki. Sokszor előfordult, hogy miután tanítványait felvették az akadémiaira, pár éven belül visszatek, rosszabbul festettek, mint előtte. **Eltűnt belőlük az a nemes kovász, amit Hollósy Simonnak hívtak.**

Önarcképe (1916) egyike a legmegröbb alkotásainak. Ezen a képen (és még néhány késein) túllép az impresszionizmus pillanatnyi látszatvilág-ábrázolásának korlátján, valami mélységesebbet, homályosabbat, a dolgok „igazibb” lényegét rajzolja körül. Técsőn halt meg 1918-ban.

Felhasznált irodalom:

Szabó Attila: *Művészettörténet vázlatokban*, Győr, 2000,

Németh Lajos: *Modern magyar művészet*, Corvina Kiadó, Budapest, 1972

Németh Lajos: *A XIX. század művészete*, Budapest 1974

Németh Lajos: *Hollósy Simon és kora művészete*, Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata, Budapest, 1956

Nagy Ildikó: *Hollósy, Ferenczy, Thorma*, Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata, Bp., 1964

Lyka Károly: *Magyar mesterek*, Petőfi társaság, Budapest

Lyka Károly: *A Hollósy-iskola itthon, Művésztelep Nagybányán*, Pesti Napló, 1896. április

Réti István: *Hollósy Simon (1857–1918)*, Nyugat 1918. 11. szám

Ady Endre: *Hollósy Simon sorsa*, Nyugat 1918. május 16.

Meghívó

Május 8-án, vasárnap 10-18 óráig az *Erdélyi Gyülekezet* 11. alkalommal rendezi

meg a *Magyarországon élő erdélyiek találkozóját*. A húsvét után 2. vasárnapi rendezvény minden évben kiemelt programot kínál az erdélyiek számára. Ebben az évben az erdélyi örmények bemutatására kerül sor: „*Erdélyi magyarörmények világa*” címmel.

A rendezvényen közreműködnek:

Pál Judit (Kolozsvár), *Szálasy Ferenc* (Székelyudvarhely), *Borbély Bartis Júlia* (Bp.), *dr. Issekutz Sarolta* és még sokan mások.

A programban szerepel továbbá katolikus szentmise és református istentisztelet, valamint óránként harangszó, fohász és énekvers (az Erdélyi Gyülekezet imái), örmény témájú előadások, könyvbemutatók, kötetlen beszélgetések, erdélyi örmény filmek vetítése, könyvvásár, örmény ételkóstoló, stb.

A rendezvény helyszíne: **1106 Budapest, Gyógyszergyári út 3. Reménység Szigete** (volt BHSE laktanya, az Örs vezér tértől a Fehér úton az Éles sarok felé a 3. lámpánál balra kanyarodó úton).

Megközelíthető továbbá a 9 órától estig közlekedő „Erdélyi Gyülekezet” feliratú különbusz járattal az Örs vezér tere (a 2-es metró kijáratától jobbra kb. 50 m-re) és a Reménység Szigete között.

További információk: www.erdelyigyulekezet-budapest.hu

e-mail: erdelyigyulekezet@gmail.com

tel: 341-6602, vagy 260-9455

Mindenkit szeretettel vár az

Erdélyi Gyülekezet és az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Emlékezzünk ...

110 éve, 1901. március 13-án, 41 éves korában Zomborban elhunyt Hollósy Simon és Lotz Károly tanítványa: a szamosújvári örmény eredetű **Mály József festőművész**, akit 1896. március 14-én rendes tagként felvettek a Nemzeti Szalonba, ahol halála után megrendezték gyűjteményes kiállítását.

Mály ígéretes tehetség volt, de pusztító tüdőbaja és korai halála megakadályozta művészetének teljes kibontakozását. *Mály József: Önarckép*

Tanuló és alkotóiévei mindössze 7 évet tesznek ki, de ez idő alatt rengeteget dolgozott. Ennek ellenére csak kevés műve található meg. Egy tájképet a Magyar Nemzeti Galéria, két másik tájképet a Zombori Városi Múzeum őrzi. Néhány olajképe, rajza a leszármazottak birtokában van, a többi ismeretlen helyen lappang.

Önarcképe nagyapánk hagyatékában maradt a kései utódokra.

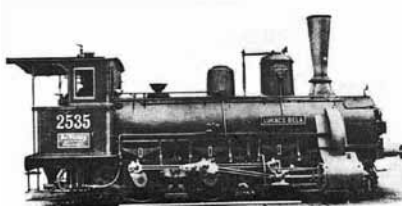
Gálné Pataki Ilona

Rozsos Tamás László

A MÁV „Lukács Béla” nevű tehervonati gőzmozdonya

A magyar vasutaknál csak ritkán nevezték el a mozdonyokat neves emberekről. Akadnak persze azért kivételek is (Kandó Kálmán, Széchenyi István, Baross Gábor). A magyar-ör-

mények szempontjából jelentős azonban a 1893. június 1-i dátum, amikor is Budapesten az 500-ik mozdony elkészülését ünnepelte délelőtt a Magyar Államvasutak Kőbányai-úti Gépgyára. 1873-tól 1880-ig a gépgyár mindössze csak 38 mozdonyt készített, majd az elkövetkező közel tíz év alatt évente kb. 30 db-ot, azonban a 1892-93. évben már 113 mozdony készült el teljesen. Az elkészített munkák számbeli értékének növekedése számottevő volt, 1873-ban csak 1 113 000 korona, 1883-ban már 4 080 000 korona, míg 1892-ben majdnem 100 000 000 korona. Az 500-ik mozdony átadása végett a Kőbányai úton lévő roppant gyártelep díszbe öltözött, fellobogózták a bejáratot s a gépgyár tágas udvarán a felállított tribün körül a gyár tűzoltói képezték a díszőrséget. Az ünnepségen kettőezernél több gyári munkás ünnepi öltözékben csoportosult. A gyár tisztikara frakkot, fehér nyakkendőt öltött a lokomotív tiszteletére, s a bejáratnál, a vezérigazgatóval az élen a vendégeket fogadta.

Az ünnepség előtt már együtt voltak a gyár főtisztviselői, valamint Ludwigh Gyula min. tanácsos, az államvasutak elnök-vezérigazgatója, Horváth, Berényi, Éjszaky, Robicsek igazgatók, Ráth Péter a kassai vasút igazgatója, Thaly Emil, a

Duna-gőzhajózási társaság igazgatója, Lipthay Sándor, Rejtő Sándor, Rados Gusztáv, Asbóth Emil műegyetemi tanárok, Hegedűs Károly ipariskolai igazgató. Kilenccz óraker érkezett meg

Reiszig Ede közlekedési államtitkár, s kicsit később az erdélyi magyar-örmény származású Lukács Béla miniszter, Kilényi, Vörös, Cseöke min. tanácsosok kíséretében. A minisztert a munkások zajos éljenzéssel fogadták. Lukács Béla egyenesen az *ünnepelt*, a főműhely bejárata előtt álló, a 2535-ik számú, „LUKÁCS BÉLA” nevű, fenyőgallyakkal feldíszített lokomotívhoz ment, ahol Förster igazgató kislánya pompás virágbokorétát nyújtott át neki. Ezután Förster Nándor gépgyári igazgató üdvözölte Lukács Bélát, beszédében vázolta az átadást, melyet a gépgyár az utóbbi időszakban elért, s amiben igen nagy érdeme volt a miniszternek is. Az ezt követő éljenzés lecsillapulta után Horváth István szerelő-munkás társai nevében üdvözölte a minisztert, lendületes beszédben ígérve, hogy a munkások a gyár javáért fognak dolgozni. Lukács Béla minisztert meghatották az egyszerű munkás szavai. Válaszában elmondta, hogy örömmel jött a munka diadalának ünnepére, mert át van hatva attól a jelentőségtől, amit ez a jubileum képvisel, mert azok a milliók, amelyeket eddig a gépekért a külföldnek adott az ország, az most itt maradnak hazánkban. Örvend annak is, hogy a gépgyár annyi ezer munkásnak biztosít tisztességes megél-

tést, akik a gyár tisztviselőivel együtt szívükön viselik a vállalat sorsát.

Viharos éljenzés követte Lukács Béla szavait, mely csak akkor némult el, mikor az „Acélhang” dalegyet a „Szózat”-ot kezdte el énekelni. Mikor a miniszter kocsjára szállt, újból virágbokorétát nyújtottak át neki. Ezt utóbb a kocsi az ostor hegyére tűzte meg, mire Lukács Béla mosolyogva jegyezte meg a körülötte állóknak: – Még majd azt hiszik az emberek, hogy vőlegény vagyok.

A 2535 számú mozdony jobb oldalán egy közel 1,5 méter hosszú öntött táblán dí-

szelgett, hogy „LUKÁCS BÉLA”. Sem az 1896-ban elkészült 1000-ik mozdony, amelyet a millenniumi kiállításon is bemutatnak, sem a 1900-ban elkészült 1500-ik mozdony (amely elnyerte a párizsi világkiállítás Grand Prix-jét) nem kapott „saját” nevet. A lokomotív 1911-től a 326-285-ös pályaszámot kapta, azonban az I. világháború utáni évekből már nem sikerült adatot találni rá. Valószínűleg a több mint 300 db, a Kisantant államokhoz került példányok között volt, mert a csonka Magyarországon kb. 170 db ilyen típusú mozdony maradt.

Meghívó

A Budapesti Örmény Katolikus Lelkésztség tisztelettel meghívja a **Budapest XI. Orlay u. 6 szám alatti Örmény Katolikus templomba 2011. április 24-én 16 órai szentmisére és rendezvényre.**

A szentmisén a HÚSVÉTI FELTÁMADÁST ünnepeljük és a feltámadásban való erős hit jegyében megemlékezünk az 1915. évi ÖRMÉNY GENOCIDIUM 96. évfordulójáról.

Az ünnepi és megemlékező szentmisét

FÜLÖP ÁKOS atya

a Lelkésztség adminisztrátora mutatja be.

Közreműködik az ADORATE Vegyes-kórus

A szentmise előtt 15 órától a látogatók részére megnyitjuk az örmény muzeális gyűjteményt.

A szentmise után az összejövetelt agapéval zárjuk.

Mindenkit szeretettel várunk!

Vörösváry az Orlay utcában

Március első vasárnapján, Budapesten, a XI. kerületi Orlay utcai Örmény Katolikus Templomban, a szentmise után megrendezett zeneagapén Vörösváry Márton ifjú hegedűművész, – aki februárban, a 17. Nemzetközi Hegedűversenyen első helyezést ért el és megkapta a verseny fődíját is –, a zágrábi verseny gáláján is elhangzott műveket, Paganini capriccioját (op. 1. no. 22.) és Wieniawski virtuóz darabját, a D-dur Polonezt játszotta el nagy sikerrel.

Az örmény húsvét

A húsvét szó örményül ZATIK, első írásos emlékét a ránk maradt legkorábbi – Kr. u. VI. századi – evangélium őrzi. A szó etimológiájára többféle magyarázatot is találunk, a legvalószínűbb az, hogy – mivel szokásaiban, rítusaiban kereszténység előtti hagyományok is vannak – a régi, tavaszi évkezdet ünnepéhez kötődik, s tövében a ZATEL /kettéoszt, szétvág/ ige rejtőzik.

A húsvét Örményföldön 1700 év óta, tehát majd kétezer éve keresztény ünnep. A hozzá kötődő szokások azonban a kereszténység előtti korszakra utalnak.

A húsvétot Örményföldön is negyven napos böjt előzi meg. A húshagyókedd után az örmény ház szabadnyílású kéményébe, a jerdikbe hétszínű tarka fonálon felfüggeszik az AKLATIZT. Öregasszonyt ábrázoló rongyabál alatt hagymát látunk, tollak vannak beletűzdelve. Örményföldön több neve is volt a bábnak /frig, momrasz/ az erdélyiek orodsbeknek hívták.

– Miért vannak a hagymába tollak tűzdelve?
– A hét toll a böjt hét hetét jelképezi.
– Miért fehér három, a többi pedig fekete?
– A téli heteket a fehér, a tavasziakat a fekete tollak jelzik.

– Miért lógnak a babáról kövek?
– Ha valaki megszegné a böjtöt, húst vagy vaját enne, akkor ráesik a kő, a hagyma alatt lógó csípőspaprika pedig megégeti a száját.

Hogy könnyebben észrevegyék az idő múlását, minden hétvégén kihúztak egy-egy tollat. Az utolsó nagyszombat estére maradt.

Az idő múlását nemcsak a fogyó tollakon, de a zöldülő természetben is észreve-

hetjük. A tavasz szépségéről, olvadó hóról és napsugáról énekel nekünk.

A tavasz a nagy munkák kezdetét is jelzi, s a legtöbbit a nagyhéten dolgoznak az örmények. Virágvasárnap a fiúkra kellemes feladat vár, hiszen össze kell szedniük ismerős házaktól a tojást. Ezzel be is zárul a kellemes feladatok

lehetősége, húsvét előtt még a gyerekek is keményen dolgoznak, kivesszik részüket a házi és

ház körüli munkákból, hogy húsvétra minden ragyogjon, s bőségesen megteríthessék az asztalt.

Nagyhét keddjén az asszonyok megköpülik a vaját, cserépkorsókba rakják, s nagycsütörtökön a templomba viszik megáldatni. Köpülés közben vidám köpülődal énekelnek.

A szerda a tisztogatás, takarítás ünnepe volt. Nemcsak a ház belsejét és környékét sikálták súrolták, seperték, tisztogatták az örmény asszonyok. A tisztogatáshoz rituális szokás is tartozott, amellyel – hitük szerint – kitakarítottak minden ártalmas dolgot. Mindent, ami a földnek, vagy az embereknek ártalmára lehetett. Egy asszony felment a ház lapos tetejére, s a füstnyílást, a jerdiket megkerülte, mint őrlekor szokás körbe forogni, s fentről megkérdezte:

– Őrlök, őrlök, mit őrljlek?

– Őrld meg az egeret!

– Őrlök, őrlök, mit őrljlek?

– Őrld meg a kígyót!

– Őrlök, őrlök, mit őrljlek?

– Őrld meg a skorpiót!

– Őrlök, őrlök, mit őrljlek?

– Őrld meg a betegséget!

– Őrlök, őrlök, mit őrljlek?

– Őrld meg a gonoszszágot!

– Lejöhetsz, tiszta minden!

*Krisztus feltámadott!
Áldott húsvéti ünnepeket!*

A férfiaknak is akadt dolguk. A terméketlen fákat „megjlesztették”, azaz, hogy jobb belátásra, gyümölcsözésre bírják őket, a fejsze fokával háromszor a törzsükre vágta. Fontos volt, hogy húsvétra már termőképes, tökéletes állapotban legyenek.

A nagypéntek gyásznapi volt, nem volt mise, hanem a templomban átéltek eljártak Jézus halálát. Még keresztet sem vettek nagypénteken, hiszen a Megváltó még a kereszten függött. A nagypéntekhez tartozott a tizenhárom gyertya meggyújtása, amely Jézust és tanítványait jelképezte.

Nagyszombat már a húsvét örömeit előlegezi. Kiveszik az utolsó tollat is az aklatizból, s megterítik a húsvéti ünnepi asztalt. A böjtöt tojással törlik meg. Hét tojást főztek nagycsütörtökön, s megáldatták a templomban. Ez még nem a hímes, vagy festett tojás, amit nagyszombaton főznek és díszítenek. Azt tartják, aki ebből eszik, egész évben nem fog fájni a foga.

Az örmények emberemlékezet óta ismerik a piros tojást. Az Ararát-völgyében tenyésző bíborféreggel festették a gazdagok, a szegényebbek hagymahéjjal Díszítési technikáik is változatosak voltak. A hagymahéjra szép leveleket kötöztek s annak fehér lenyomata adta a mintát. Másik fajtája ragasztásos technikával készült. A díszítő leveleket felragasztották a már megfestett tojásra, s utána savanyú lébe tették. A sav lemarta a festéket, s ezek után a levelet leszedve a lenyomat a tojáson piroslott. Szokás volt hétszínű gyapjúfonállal, vagy képecskékkel, betűvel is díszíteni a tojásokat. A művészen díszített darabokból a közeli rokonok kaptak, jegyesek, s a szerelmeseik, akik titokban küldték el a festett tojást egymásnak.

Erről szól a *Zádig, zádig, bárov ekár...* című örmény dal is, amely *Szongott Krisztof: Szamosújvár monográfiájában* olvasható örményül és magyarul.

A húsvét igazi örömnappal. Az asztal gazdagon terítve, melegen süt a nap, az emberek boldogan köszöntik egymást, a gyerekek tojásarcot vívnak. Az örmények is úgy érezték, hogy a húsvét a legszebb nap az évben.

Közben a terített asztal finomságaira is fordítsunk némi figyelmet. A tojás a főszereplő. Mellette ott van a hajatott búza és árpa kis edényben. A hal elmaradhatatlan húsvéti étel – inkább nagyszombaton eszik – s a mazsolás rizsphlav. Vajon párolt, pirított hagymás zöldnövényt tálnak hozzá – spenótot, csalánt, avelukot, szibehet. A húsvéti bárányt – ha áldozati – mindig főzik, s szétosztják az ismerősöknek, szomszédoknak.

Elmaradhatatlan a friss zöldfűszer: menta, korianderlevél, tárkony, bazsalikom, petrezselyem, s a húsvéti gatha, s a másik élesztős-hajtott sütemény, a nazuk.

A gyermekek és fiúk számára a tojásarcokkal folytatódik a nap, locsolkodás nincs, de tojással tojást lehet nyerni!

Szeretettel köszöntjük a 80 éves Novák Ferencet

Orbán Viktor miniszterelnök köszönti Novák Ferenc Kossuth-díjas koreográfust a művész nyolcvanadik születésnapján

Barangolás a hit és a szabadságharc magyarörmény vértanúinak nyomában Délvidéken és Erdélyben

(Dr. Bogdánffy Boldog Szilárd, Kiss Ernő, Lázár Vilmos)

EÖGYKE programja 2011

Útvonal: Budapest–Kiskunhalas–Tomba–Szabadka–Újvidék–Pétervárad–Székelykeve–Pancsova–Nándorfehérvár–Zimony–Galambóc–Donji Milanovác–Kazán-szoros–Vaskapu–Szendrő–Versec–Nagybecskerek–Elemér–Tóthfalu–Zenta–Csóka–Feketető–Kikinda–Zsombolya–Temesvár–Arad–Pankota–Belényes–Köröstárkány–Nagyszalonta–Nagyvárad–Ártánd–Budapest

Időtartam: 7 nap (2011. aug. 23–29.)

Autóbuszos útvonalhossz: kb. 2000 km

Ellátás: félpanziós (reggeli és estebéd) és piknik

Szükséges felszerelés: nyári túraruházat, sportcipő, elemlámpa, fűdőruha

Vezetés: a csoportot Gyuri bácsi és Fargó Zoltán kalauzolja a társasutazás kezdetétől annak végéig

ZARÁNDOKLAT A VÉRTANÚK ÉLET-ÚJTÁN:

- Boldog Bogdánffy Szilárd (Feketető, Csóka, Temesvár, Nagyvárad)
- Kiss Ernő tábornagy (Elemér, Temesvár, Arad)
- Lázár Vilmos ezredes (Nagybecskerek, Arad)

A HONISMERETI KÖRUTAZÁS FŐBB ESEMÉNYEI:

- Panorámutazás az al-dunai áttörés jobb oldalán Galambóc és Vaskapu között
- Vaskapu, rálátás az erőműre és ismertető az Al-Duna szabályozásának eseményeiről
- Nándorfehérvár látványa dunai sétahajóról
- Várlátogatás Nándorfehérváron, Szendrőn, Galambócon és Péterváradon

- A középkori Európát megmentő 1456-os nándorfehérvári diadal története
- Hunyadi torony Zimonyban
- Az 1697-es törökök feletti történelmi győzelem emlékműve Zentán
- Karlócai békekötés emlékhelye
- Városnézés Szabadka szecessziós városközpontjában, Újvidéken, Versecen, Nagybecskereken, Temesváron és Kikindán
- A Vértanúk emlékműve és a Szabadság szobor Aradon
- Püspöki palota és székesegyház Nagybecskereken
- A legdélebbi Szent Istvánnak ajánlott templom Székelykeven
- Kosztolányi Dezső és Herczeg Ferenc emlékhelyek Szabadkán és Versecen
- Pankota-Csíky Gergely szülővárosa
- Bőjte Csaba szeretetotthonai Nagyszalontán és Zsombolyán
- Bukovinai székelyek küzdelme és sors története
- Kulturális hagyományteremtés Tóthfaluban
- Orgonaaudíció Nagyváradon
- Műsoros búcsúest Tóthfaluban

- Székelykeven és Köröstárkányban bukovinai, illetve felsővölgyi székely családoknál személyes élményeken keresztül megismerhetjük az őszinte szeretetet és barátságot

A szabadkai városháza

RÉSZLETES PROGRAM:

1. nap:

Indulás: reggel 6 órakor a Batthyány térről

Határátkelő: Tompa

Láttnivalók: Szabadka (városnézés), Palics, Újvidék (városnézés), Pétervárad (várlátogatás)

Szállás és ellátás: az 1., 2. és 3. napon Székelykeven Bukovinából odatelepített székely családoknál (kétágyas szobák, fürdőszoba használat)

2. nap:

Láttnivalók: Nándorfehérvár (várlátogatás, sétahajózás a Dunán és a Száván), Zimony (Hunyadi torony), Székelykeve (Szent István templom), előadás a lopakodó vadászbombázó becserkészéséről

3. nap:

Láttnivalók: Szendrő (Brankovics György vára), Galambóc (várlátogatás, Rozgonyiné balladája), panorámut az al-dunai áttörés déli oldalán, Donji Milanovác, Kis- és Nagy Kazán-szoros, Vaskapu

4. nap:

Láttnivalók: Deliblát (néhai homok-sivatag), Versec (városnézés), Nagybecskerek (városnézés, székesegyház, ahol Lázár Vilmos aradi vértanút keresztelték), Elemér (Kiss Ernő aradi vértanú kriptája)

Szállás és ellátás: a 4., 5. és 6. napon Tóthfaluban (2 ágyas fürdőfülkés kollégiumi szobák)

5. nap:

Láttnivalók: Zenta (városnézés, Zentai csata emlékműve), Csóka, Feketető (Boldog Bogdánffy Szilárd püspök szülőfaluja), Kikinda (városnézés), műsoros búcsúest Tóthfaluban

6. nap:

Láttnivalók: Zsombolya (határátkelő), Temesvár (városnézés), Arad (koszorúzás a Vértanúk emlékművénel, találkozás az aradi magyarörményekkel), Pankota (Csíky Gergely szülővárosa)

Szállás és ellátás: a 6. napon Köröstárkányban falusi vendéglátóknál (kétágyas szobák, fürdőszoba használat)

7. nap:

Láttnivalók: Nagyszalonta (Bőjte Csaba szeretetotthona), Nagyvárad (székesegyház, orgonaaudíció)

Határátkelő: Ártánd

Érkezés: 21 óra körül Budapestre

Részvételi díj: 64 000 Ft/fő – ifjúsági kedvezmény 18 év alatt: 8 000 Ft/fő

A részvételi díj tartalmazza a vezetést, szállást, félpanziós ellátást, pikniket, belépőket, sétahajózást, művészi produkciók árát, kivéve a biztosítást, valamint a busz költséget. Az utat a busz költséggel (kb. 20 000 Ft) befizetésével lehet lefoglalni az EÖGYKE-nél.

A bejárt emlékhelyek hangulatát tájba illő zenével, felolvasásokkal, versekkel és a népköltészet remekeivel idézzük fel.

Örmény-magyar gyermekrovat (48. rész)

Kedves örmény származású magyar gyerekek!

2011-ben is folytatjuk a szép kis történeteket az örmény őseink életéből, amikből ti, de szüleitek és nagyszüleitek is megismerhetik a régi történeteket. Ha a történetek végén feltett kérdésekre helyesen válaszoltok, és azt elkülditek címünkre, nyereményben részesültök. Ha még nem tudtok írni, akkor rajzoljátok le a történetet, szüleitek és nagyszüleiteket biztosan segítenek nektek.

Leveleiteket várjuk emailon: ormenyvasarhely@yahoo.com, vagy postán: dr. Puskás Attila, str. Campului, 540175 Tirgu Mures, Románia

LÉGY TE IS A „GYÖKEREK” ÖRMÉNY GYERMEKROVAT NYERTESE 2011-BEN!

Musza Dagh – a Mózes Hegy

Kilikiai Örményország déli részén, a Földközi-tenger keleti partjain, magas hegyvidékén örmény falvak húzódtak meg, mint fészkek a fák tetején. A török hatóságok azt a megbízatást kapták, hogy még ezeket az eldugott falvakat is fosszák ki, és a népességet megszárolják le. Az itt élő mintegy ötezer ember hallott az örmények ellen irányuló tervekről. A falvak lakói összegyűltek a Musza Daghra, és a török támadásnak ellenálltak. Az örmények vezetője Jesszáji Jakubián volt, egy rettenhetetlen és bátor ember. A papok segítségével bátorságot öntött a népbe. A táborban a végén már főtt gyökereket és leveleket ettek, de így is negyven napon keresztül ellenálltak.

Szerencsére egy napon megláttak egy francia hadihajót. Azonnal egy vörös keresztet varrtak egy lepedőre, kiakasztották a hegytetőre, és rábízták sorsukat a szélre és az égre. Végül egy vakmerő öregember, aki kiváló evezős volt, áthatolt a török

ostromgyűrűn és eljutott a hajóig. A francia ágyúknak sikerült szétkergetni a török hordát. Ezek után a megmenekült örményeket a szidoni kikötőbe szállították.

A bécsi Franz Werfel író hallhatatlanná tette a történetet a *Musza Dagh negyven napja* című regényében, amit sok nyelvre lefordítottak.

Ki és milyen műben örökölte meg a Mózes Hegyen történeteket? Miről szól ez a történet?

Gyermekválasz

Január: Szásszunban a törökök elől az örmények a hegyeken keresztül idegenvezetők segítségével a biztonságos Oroszországba menekültek.

Február: A törökök 1915-ben kivégezték a szökött katonákat bujtató örmény vezetőket, majd lánycsapatokat fogdostak össze. A lázadó örmények ellenálltak, míg megérkeztek a felszabadító csapatok.

Molnár Zsófia, Marosvásárhely

Ha rosszul cselekedtél, nem azt kell eldöntened, megbánod-e vagy lerázod magadról tetted nyomasztó emléket, hanem hogy mentségeket keresel-e, vagy az igazságot.

Körmendy Zsuzsanna: Mondatok érintése

(Magyar Nemzet, 2011. február 25.)

Szomorújelentés

Szomorúan tudatjuk, hogy

Záruq Béla

a Zuglói Örmény Kisebbségi Önkormányzat elnöke 2011. március 27-én, 60 éves korában váratlanul elhalálozott. Temetéséről később történik intézkedés.

Emlékét kegyelettel megőrizzük!

1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1%

Közeledik az adóbevallás ideje... A törvény szerint személyi jövedelemadónk (két-szer) egy százalékát erre jogosult, bejegyzett egyházaknak, közintézményeknek, civil szervezeteknek, egyesületeknek ajánlhatjuk.

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület jogosult arra, hogy személyi jövedelem-adónk 1 %-át az EÖGYKE-nek ajánlhassuk.

Tizennégy éve működő Egyesületünknek így lehetősége nyílik arra, hogy működése anyagi nehézségeit részben megoldja. Meggyőződésünk, hogy az EÖGYKE kezdettől fogva nyitott könyvként működik, hiszen minden lépésünkről rendszeresen beszámolunk az Erdélyi Örmény Gyökerek füzetek hasábjain.

Akik részt vesznek programjainkon, meggyőződhetek arról, hogy a tagdíjat, adományokat, a pályázatok során elért támogatásokat kizárólag kulturális és hitéleti identitás-örzésünkre, hagyományaink ápolására, a magyarörmény társasági élet, a közösség megteremtésére, jobbítására fordítjuk. Kérjük, hogy jövedelemadója bevallásakor gondoljon Kulturális Egyesületünkre – ezáltal önmagára is. Hiszen azért dolgozunk, hogy magyarörmény közösségünk céljait megvalósítsa, örmény gyökereink tárgyi és szellemi kultúráját megőrizze, átadja gyermekeinknek, unokáinknak – az utókornak. Tartozunk ezzel tehetséges, tisztességes és jó magyarrá vált őseinknek, tehát önmagunknak is.

Nem kell más tennie, mint a jövedelemadó bevalláskor az APEH által rendszeresített bevallási nyomtatványon nyilatkozatot tenni szervezetünkre.

A kedvezményezett adószáma:

1808590-1-41

A kedvezményezett neve:

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Együttal kérjük és javasoljuk, hogy a másik egy százalékkal támogassa a

Magyar Katolikus Egyházat, amelynek technikai száma 0011,

amelynek részegyháza a magyarhoni, történelmi örménység Örmény Szertartású Római Katolikus Egyháza.

Templomunknak, amelyet évtizedeken át Kádár Dániel apátplébános vezetett, nincs önálló technikai száma!

Köszönjük, hogy gondol ránk.

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Fővárosi Örmény Klub

2011. április 21. (csütörtök), 17 óra

Magyarok Háza, Budapest V., Semmelweis u. 1–3., I. emeleti Bartók terem

Az Örmény Genocídium – megemlékezés

Közreműködik:

dr. Issekutz Sarolta

Bálintné Kovács Júlia

(Kolozsvár):

Erdélyi örménymagyarok a színházi életben, régen és ma

Rendező: Ferencvárosi Örmény Kisebbségi Önkormányzat

Támogató: Fővárosi Örmény Önkormányzat

és az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület folytatja a **pénzadományok gyűjtését** az erdélyi magyarörmény közösségek részére. Pénzbeli adományok az egyesület bankszámlájára befizethetők.

Bankszámlaszám: Budapest Bank Rt. Királyhágó fiók: 10100792-72594972-00000007

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület székhelye: 1015 Budapest, Donáti utca 7/a.

Postacíme: 1251 Budapest, Pf. 70. **Telefon:** 201-1011, **fax/tel.:** 201-2401

Elnök: dr. Issekutz Sarolta

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK – füzetek

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület havonta megjelenő kiadványa

A kiadványt támogatja:

a Fővárosi Örmény Önkormányzat

(1054 Budapest, Akadémia u. 1. III. emelet 338-339, telefon: 332-1791)

(félfogadás: hétfőn 16–18 óráig, fovarosiormeny@gmail.com),

és a XI. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat.

Nyilvántartási szám: 2.2.4/78/2002.

Főszerkesztő: **Béres L. Attila**

Felelős kiadó: **dr. Issekutz Sarolta**

Munkatársak: Dr. Sasvári László, dr. Issekutz Sarolta, Bálintné Kovács Júlia (Kolozsvár),

Dr. Puskás Attila (Marosvásárhely)

Szerkesztőség: 1251 Budapest, Pf. 70. Tel.: (1) 201-1011, Fax: (1) 201-2401

Lapzárta: minden hónap harmadik csütörtökét követő hétfő!

Tördelés: Szakmány György

Nyomdai munkák: Pannónia-Print Kft.